

SPRAWOZDANIE
z realizacji w 2006 roku
rządowego Programu Zapobiegania
Niedostosowaniu Społecznemu
i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży

Warszawa, lipiec 2007 roku

SPIS TREŚCI:

WSTĘP.....	3
ROZDZIAŁ I.1	REALIZACJA ZADANIA POWSZECHNA EDUKACJA SPOŁECZNA.....10
	R.II.1.1. STRATEGIE INFORMACYJNE
	R.II.1.2. STRATEGIE EDUKACYJNE
	R.II.1.3.STRATEGIE DZIAŁAŃ ALTERNATYWNYCH
	R.II.1.4. STRATEGIE POWSTRZYMUJĄCE
	R.II.1.5. STRATEGIE ZMNIEJSZANIA SZKÓD
	R.II.1.6. STRATEGIE INTERWENCYJNE I RESOCJALIZACYJNE
ROZDZIAŁ II.2	REALIZACJA PROGRAMU MODUŁOWEGO: Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem i prostytutką.....32
ROZDZIAŁ II.3	REALIZACJA PROGRAMU MODUŁOWEGO: Projekt systemu pomocy metodycznej dla osób pracujących z młodzieżą zagrożoną niedostosowaniem społecznym, demoralizacją i przestępczością z uwzględnieniem sytuacji kryzysowej w rodzinie.....36
ROZDZIAŁ II.4.	REALIZACJA PROGRAMU MODUŁOWEGO: Probacja alternatywna dla pobytu młodzieży w placówkach resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych.....40
ROZDZIAŁ III.	FINANSOWANIE.....42
ROZDZIAŁ IV.	UWAGI I POSTULATY REALIZATORÓW PROGRAMU...46
ROZDZIAŁ V.	PODSUMOWANIE.....53
ROZDZIAŁ VI.	REKOMENDACJE.....58

WSTĘP:

Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży został opracowany przez Międzyresortowy Zespół powołany Zarządzeniem Nr 37 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 marca 2002 roku (M.P. Nr 12, poz. 216). Rada Ministrów przyjęła go w dniu 13 stycznia 2004 roku.

Corocznie - zgodnie z postanowieniami Uchwały Nr 49 z dnia 19 marca 2002 roku oraz Regulaminu pracy Rady Ministrów (M.P. Nr 13, poz. 221 z późn. zm.) - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przedstawia Radzie Ministrów sprawozdanie z realizacji *Programu*.

Podobnie jak w poprzednich latach niniejsze opracowanie przygotowane zostało w oparciu o przekazane do MSWiA sprawozdania wojewodów, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz państwowych jednostek organizacyjnych. Sprawozdanie to stanowi opis i podsumowanie działań podjętych w trzecim roku działania *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży*.

W ciągu trzech lat funkcjonowania *Programu* zmieniała się skala przystępczości dzieci i młodzieży - podstawowego i najgroźniejszego przejawu demoralizacji. **Statystyki Komendy Głównej Policji informują, że w 2005 roku na terenie kraju Policja stwierdziła 1 379 962 przystępstwa, czyli o 81 255 mniej niż w 2004 roku. Wykrywalność przystępstw wyniosła 58,6% (2004 rok – 56,2%). Ustalono 594 088 podejrzanych (wzrost o 16 029 osób). Wśród nich było 50 974 nieletnich (51 141 w 2004 roku), którym udowodniono popełnienie 71 482 czynów karalnych (70 107 w 2004 roku) - co stanowiło 5,2% ogółu przystępstw stwierdzonych.**

Należy zauważyć, że wzrost liczby ujawnionych czynów karalnych wynikał z poprawy skuteczności działania Policji ukierunkowanego na ściganie przystępczości nieletnich.

Przystępczość nieletnich w 2005 roku w podstawowych kategoriach przystępstw kształtowała się w następująco:

- przystępstwa narkotykowe - 10 838 czynów (16,0% czynów karalnych do ogółu przystępstw stwierdzonych w tej kategorii), 3 629 nieletnich sprawców,
- przystępstwa drogowe - 1 000 czynów karalnych, 968 nieletnich sprawców,
- przystępstwa kryminalne - 67 351 czynów karalnych, 48 526 nieletnich sprawców.

w tym:

- zabójstwa – 11 czynów (1,3% czynów karalnych do ogółu przestępstw stwierdzonych w tej kategorii), 34 nieletnich sprawców,
- uszczerbek na zdrowiu – 3 016 czynów (20,0%), 2 383 nieletnich sprawców,
- bójki i pobicia – 2 147 czynów (15,4%), 4 963 nieletnich sprawców,
- zgwałcenia - 116 czynów (5,8%), 94 nieletnich sprawców,
- rozboje, kradzieże rozbójnicze i wymuszenia – 8 081 czynów (19,2%), 5 767 nieletnich sprawców,
- kradzieże cudzej rzeczy - 12 002 czyny (3,7%), 11 348 nieletnich sprawców,
- kradzieże z włamaniem - 11 052 czyny (5,0%), 7 999 nieletnich sprawców.

Z kolei w 2005 roku na terenie szkół podstawowych i gimnazjów popełniono ogółem 17 724 przestępstwa, szkół średnich i zawodowych - 4 685, internatów i burs szkolnych 1 700 - ogółem w omawianych miejscach stwierdzono 24 109 przestępstw.

Na terenie wszystkich wymienionych placówek między innymi stwierdzono:

- 926 bójek (wzrost o 119 w porównaniu z 2004 rokiem),
- 1 485 przypadków spowodowania uszczerbku na zdrowiu (wzrost o 105 w porównaniu z 2004 rokiem),
- 1 zabójstwo (na tym samym poziomie co w 2004 roku),
- 3 648 rozbojów, kradzieży i wymuszeń rozbójniczych (spadek o 863 w porównaniu z 2004 rokiem),
- 26 zgwałceń (na tym samym poziomie co w roku 2004).

W 2006 roku nastąpiła tendencja wzrostowa liczby przestępstw popełnianych przez nieletnich, a także ich brutalizacja. Na terenie kraju ustalono 53 782 nieletnich (50 974 w 2005 roku), którym udowodniono popełnienie 77 515 czynów karalnych (71 482 w 2005 roku). Wskaźnik udziału czynów popełnionych przez nieletnich w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych wyniósł 6,0%. Nieletni stanowili 9,1% ustalonych osób podejrzanych.

Przestępczość nieletnich w minionym roku w podstawowych kategoriach przestępstw kształtowała się następująco:

- przestępstwa drogowe – 1 226 czynów karalnych (1 000 w 2005 roku), 1 197 nieletnich sprawców;
- przestępstwa kryminalne - 72 866 czynów karalnych, 50 664 nieletnich sprawców, w tym:
 - udział w bójce lub pobiciu - 2 694 czyny karalne, 6 074 nieletnich sprawców,
 - uszczerbek na zdrowiu – 3 429 czynów karalnych, 2 792 nieletnich sprawców,
 - rozboje, kradzieże rozbójnicze i wymuszenia – 8 154 czyny karalne, 5 312 nieletnich sprawców,
 - kradzież rzeczy – 11 650 czynów karalnych, 10 633 nieletnich sprawców,
 - kradzież z włamaniem – 9 419 czynów karalnych, 7 133 nieletnich sprawców,
 - przestępstwa narkotykowe - 13 417 czynów, 3 768 nieletnich sprawców.

W ubiegłym roku media wielokrotnie informowały o groźnych zajściach jakie miały miejsce na terenie szkół. Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w 2006 roku na terenie wszystkich placówek oświatowych i wychowawczych stwierdzono ogółem 24 809 przestępstw, w tym na terenie:

- szkół podstawowych i gimnazjów 19 067 przestępstw (17 724 w 2005 roku),
- szkół średnich i zawodowych 3 879 przestępstw (4 685 w 2005 roku),
- internatów i burs szkolnych 1 863 przestępstwa (1 700 w 2005 roku).

Na terenie wszystkich wymienionych placówek między innymi stwierdzono:

- 1 096 bójek i pobic (wzrost o 170 w porównaniu z 2005 rokiem),
- 1668 przypadków spowodowania uszczerbku na zdrowiu (wzrost o 183 w porównaniu z 2005 rokiem),
- 4 086 rozbojów, kradzieży i wymuszeń rozbójniczych (wzrost o 438 w porównaniu z 2005 rokiem),
- 36 zgwałceń (wzrost o 10 przestępstw w porównaniu z 2005 rokiem).

Pogłębiona analiza stanu bezpieczeństwa w szkołach wskazuje, iż w roku 2006 w tego typu placówkach zagrożenie przestępczością pozostało na poziomie zbliżonym

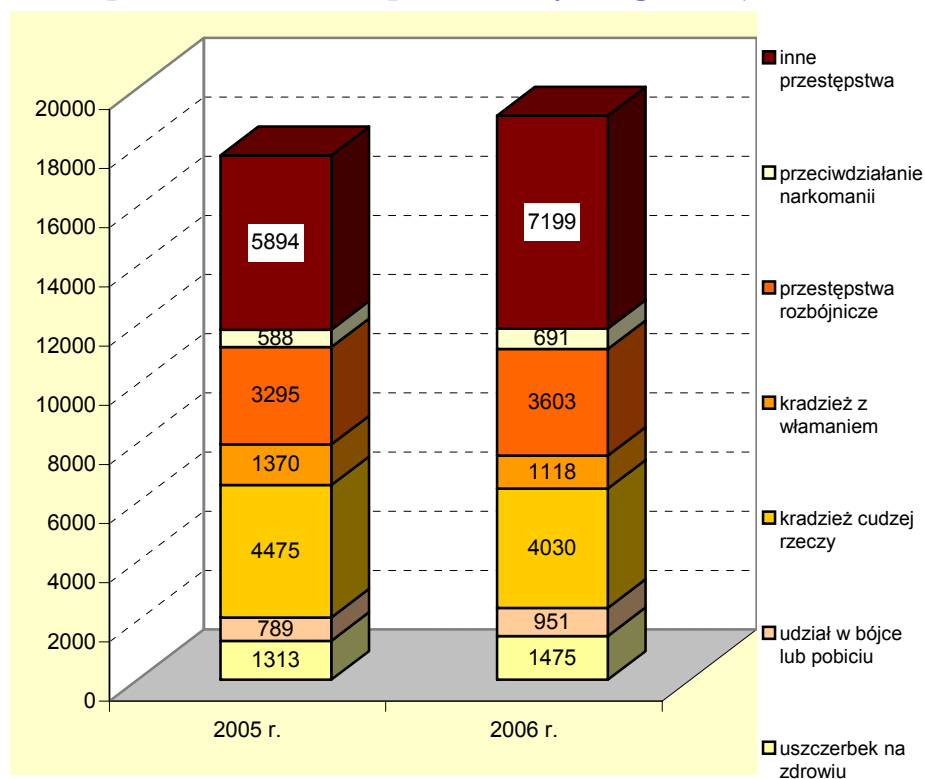
do stwierdzonego rok wcześniej, w omawianych miejscach wzrost liczby przestępstw wyniósł jedynie 0,7%. Zjawisko to było konsekwencją zwiększenia o 7,6% liczby stwierdzonych czynów przestępczych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach, podczas gdy w przypadku szkół średnich zaobserwowano wyraźny spadek zagrożenia.

Największa liczba przestępstw w omawianym obszarze ma miejsce właśnie w szkołach szczebla podstawowego i gimnazjalnego. W ubiegłym roku odsetek ten wyniósł 77,5% ogółu przestępstw popełnionych w jednostkach oświatowych, co oznacza wzrost o 5 pkt. proc. w stosunku do roku poprzedniego, podczas gdy w szkołach średnich zmniejszył się o 3,4 pkt. proc. (do 15,8% ogółu przestępstw), natomiast w szkołach wyższych o 1,5 pkt. proc. (do 6,7% ogółu). Wydaje się jednak, że taki stan rzeczy wynika przede wszystkim ze znacznie większej liczby placówek najniższego szczebla.

W roku 2006 w szkołach podstawowych i gimnazjach odnotowano ogółem ponad 19 tys. przestępstw co - jak już wspomniano - oznacza wzrost o 7,6% w porównaniu z rokiem poprzednim. Zauważyć jednak należy, iż zwiększenie liczby stwierdzonych przestępstw wynika zapewne - przynajmniej w pewnej mierze - z większej świadomości społecznej i lepszej pracy Policji, o czym może świadczyć wzrost liczby odnotowanych przypadków znęcania się na rodziną (o 122%) lub ujawnionych przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (o 17,5%). Jednocześnie trzeba stwierdzić, iż wzrosła liczba przestępstw rozbójniczych (o 9,3%), stwierdzonych uszczerbków na zdrowiu (o 12,2%) oraz bójek i pobic (o 20,5%). Zmniejszyła się natomiast ilość odnotowanych kradzieży rzeczy (9,9%) oraz kradzieży z włamaniem (o 18,4%). Mimo spadku liczby kradzieży rzeczy, kategoria ta pozostała najczęściej spotykanym przestępstwem w placówkach oświatowych szczebla podstawowego i gimnazjalnego (21,1% ogółu przestępstw w porównaniu z 25% w roku 2005), wyprzedzając przestępstwa rozbójnicze, które stanowią 18,9% ogółu. Szczegółowe dane w formie graficznej zostały przedstawione na wykresie nr 1.

Wykres nr 1

Przestępczość w szkołach podstawowych i gimnazjach w latach 2005-2006

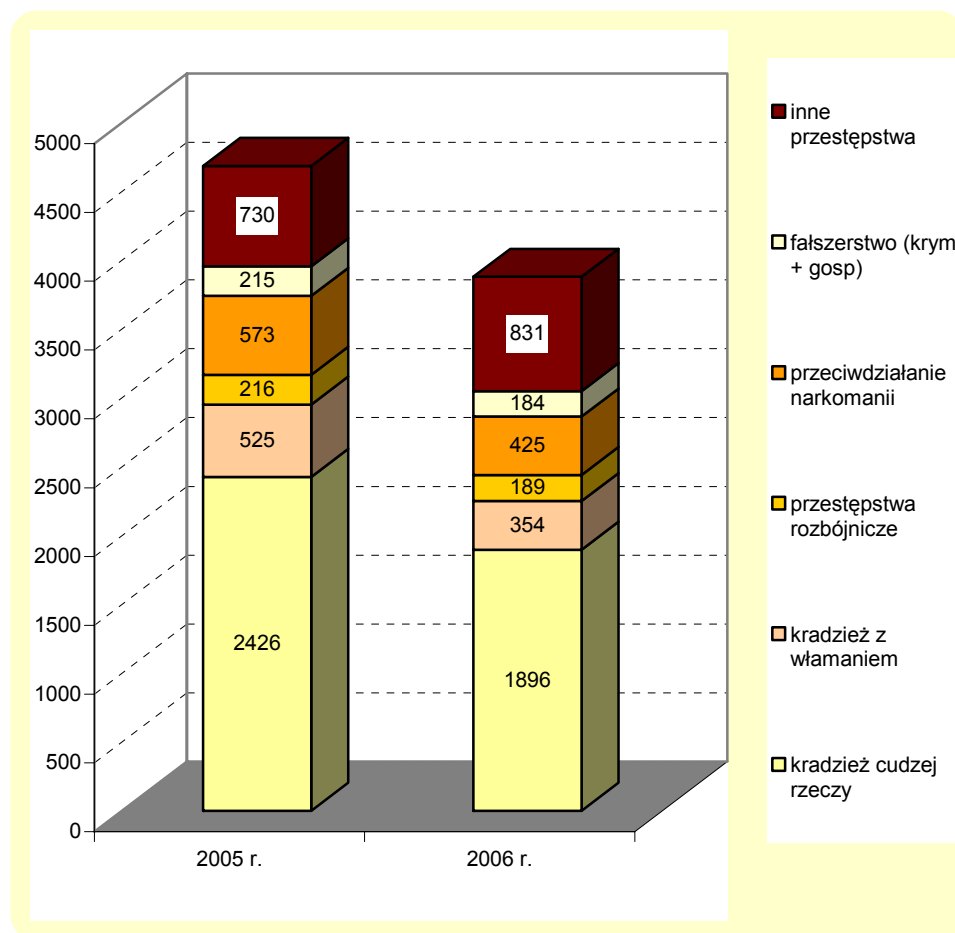
Natomiast analiza dynamiki przestępstw w szkołach średnich pozwala zauważyć, iż w minionym roku stwierdzono wyraźny spadek zagrożenia. Liczba przestępstw zmniejszyła się bowiem o 17,2% (mniej o 806 przypadków), przy czym szczególnie wysoki był spadek odnotowanych kradzieży z włamaniem (o 32,6%). Ponadto dość znacznie (o 25,8%) zmniejszyła się także liczba przestępstw przeciw przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Jak wynika z danych systemu TEMIDA, głównymi zagrożeniami przestępczymi w szkołach średnich pozostają:

- ✓ kradzieże rzeczy (mimo spadku o 21,8%), które stanowią około połowę (48,9% w 2006 roku wobec prawie 52% w 2005 roku) ogólnej liczby przestępstw,
- ✓ przestępstwa narkotykowe (11% w roku 2006 wobec ponad 12% w 2005 roku);
- ✓ kradzieże z włamaniem (9,1% w roku 2006 w porównaniu z ponad 11% rok wcześniej).

Szczegółowe dane zawiera przedstawiony na kolejnej stronie wykres.

Wykres nr 2

Przestępczość w szkołach średnich w latach 2005-2006

Przywołane statystyki pokazują, że zachodzi konieczność podejmowania jeszcze intensywniejszych działań na rzecz dzieci i młodzieży również w ramach *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży*. Należy podkreślić, że profilaktyka jest trudnym zadaniem i o sukcesie w tej dziedzinie decyduje nie tylko realny plan, ale przede wszystkim konsekwencja w jego realizacji. Dlatego też nie można ustawać w działaniach ponieważ jest to proces długofalowy i na widoczne efekty należy poczekać. Jest wiele programów profilaktycznych, ale one najczęściej skupiają się na jednym lub dwóch elementach. Tymczasem działania zaproponowane - w rozłożonym na okres 10 lat *Programie* - obejmują profilaktykę pierwszorzędową, drugorzędową

i trzeciorzędową. Bardzo szeroka jest także grupa docelowa, do której adresowany jest *Program* tj. dzieci, młodzież, rodzice, nauczyciele, pracownicy społeczni, pracownicy wymiaru sprawiedliwości oraz społeczność lokalna.

Realizację *Programu* utrudnia jednak brak środków finansowych zagwarantowanych w budżecie państwa na jego wdrażanie. W tym miejscu na podkreślenie zasługuje ogromne zaangażowanie podmiotów, które przeznaczają środki własne na wykonywanie zawartych w nim zadań.

Ponadto wydaje się wskazane, aby trzeci rok funkcjonowania *Programu* stanowił dla jego twórców i realizatorów cezurę, która pozwoli na wyciągnięcie wniosków z jego działania oraz zaproponowanie nowych rozwiązań i skorygowanie dotychczasowych, a także poszukiwanie źródeł finansowania *Programu*.

ROZDZIAŁ. 1.1. REALIZACJA ZADANIA POWSZECHNA EDUKACJA SPOŁECZNA

Podmiotami odpowiedzialnymi za realizację *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocy wśród Dzieci i Młodzieży* w zakresie administracji rządowej są:

na poziomie centralnym:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej,
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej,
- Ministerstwo Zdrowia,
- Ministerstwo Sprawiedliwości,
- resort spraw wewnętrznych i administracji,

na poziomie wojewódzkim:

w zakresie zadań rządowych – wojewodowie,
w zakresie zadań samorządowych – marszałkowie
województw,

na poziomie powiatu: starostowie,

na poziomie gminy: wójtowie (burmistrzowie i prezydenci miast).

Zadanie Powszechna Edukacja Społeczna jest działaniem uprzedzającym, w ramach którego wyróżnia się następujące strategie:

1. STRATEGIE INFORMACYJNE
2. STRATEGIE EDUKACYJNE
3. STRATEGIE DZIAŁAŃ ALTERNATYWNYCH
4. STRATEGIE POWSTRZYMUJĄCE
5. STRATEGIE ZMNIEJSZANIA SZKÓD
6. STRATEGIE INTERWENCYJNE I RESOCJALIZACYJNE

W sprawozdaniu zawarte zostały przykłady działań podejmowanych w ramach zamieszczonych powyżej strategii. Prezentacja ta ma na celu nie tylko pokazanie jak realizowany jest Program, ale także zaprezentowanie sposobów rozwiązywania pojawiających się problemów oraz rozpropagowanie ciekawych inicjatyw i przedsięwzięć podejmowanych przez podmioty, które wykonują Program.

Strategie Informacyjne

Działania podejmowane w ramach tej strategii koncentrowały się głównie na dostarczeniu informacji na temat skutków zachowań ryzykownych, uwrażliwieniu dorosłych na czynniki sprzyjające występowaniu zaburzeń oraz umożliwieniu dokonywania racjonalnych wyborów.

Przykłady inicjatyw:

- W 2006 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji we współpracy z Komendą Główną Policji zorganizowało konferencję pn. „Przestępczość dzieci i młodzieży: jak skutecznie, zapobiegać, reagować i przeciwdziałać”. Celem tego przedsięwzięcia była nie tylko analiza zjawiska przestępczości wśród dzieci i młodzieży, ale także zaprezentowanie sposobów zapobiegania i przeciwdziałania temu zjawisku oraz przedstawienie inicjatyw, tzw. „dobrych praktyk” z tego zakresu z wyszczególnieniem działań rządu, jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów społecznych. Efektem konferencji było przygotowanie prezentacji multimedialnych, zawierających m.in. materiały z konferencji oraz wybrane przykłady „dobrych praktyk” z zakresu przeciwdziałania przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Prezentacje te zostały przekazane uczestnikom konferencji, a także Komendzie Głównej Policji celem ich wykorzystania jako materiału instruktażowego dla jednostek Policji niższego szczebla. Materiały konferencyjne posłużyły także do opracowania i wydania publikacji książkowej.
- W roku 2006 Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii kontynuowało kampanię społeczną „Blżej siebie – dalej od narkotyków” skierowaną do rodziców dzieci w wieku szkolnym zainicjowaną w 2005 roku i zaplanowaną na okres dwóch lat. Głównym celem prowadzonej kampanii była poprawa komunikacji w rodzinie oraz upowszechnienie informacji o zagrożeniach spowodowanych używaniem narkotyków. W kampanii uczestniczyły Telewizja Polska (TVP1, TVP2, TVP3), ogólnopolskie rozgłośnie radiowe (Radio ZET, Audytorium 17) oraz lokalne kina, za pośrednictwem których emitowany był spot edukacyjno-informacyjny. W prasie oraz na tablicach reklamowych umieszczonych na terenie całego kraju rozpowszechniano hasło kampanii. W 2006 roku kampanię wspierała także komunikacja miejska, co umożliwiło przeprowadzenie szerokiej akcji plakatowej

w środkach transportu publicznego w 16 miastach. Na potrzeby kampanii wydano szereg materiałów drukowanych (billboard, broszury, plakaty). Rozkolportowano łącznie blisko 400 tys. różnych materiałów przygotowanych na kampanię.

- W 2006 roku Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii realizowało również społeczną kampanię dotyczącą HIV/AIDS pod hasłem „Rodzina razem przeciw AIDS”. Na wybór adresata tej kampanii znaczny wpływ miała wzrastająca liczba zakażeń HIV, a także utrzymujący się nieprawdziwy pogląd, że HIV dotyczy jedynie wybranych grup społecznych. Brak świadomości, że problem HIV/AIDS jest problemem wszystkich, systematyczne obniżanie się wieku inicjacji seksualnej oraz dodatkowo wzrastająca liczba rozwodów i brak silnych więzi rodzinnych, pośrednio mających wpływ na zachowania młodych ludzi, to główne powody, które sprawiły, że przekaz kampanii społecznej został skierowany do rodzin. Głównymi odbiorcami kampanii były zatem rodziny z dorastającymi dziećmi, ponieważ właśnie w rodzinie są kreowane dojrzałe postawy młodzieży. Rodzice są także najodpowiedniejszymi osobami, które mogą i powinny podjąć pierwsze, często najważniejsze działania edukacyjne. Komunikat pojawiający się w spocie radiowym i telewizyjnym był bardzo prosty w wymowie, gdyż brzmiał: „Chroniąc najważniejsze wartości w swoim życiu, chronisz także siebie”. Całość przekazu dodatkowo została wzmocniona pojawiającymi się na tle uśmiechniętych ludzi nazwami wartości: miłości, wierności i zaufania, po których pojawiała się główne hasło kampanii: *„Rodzina razem przeciw AIDS”*. Kampania rozpoczęła się 26 września 2006 roku konferencjami prasowymi w większości województw, zaś zakończyła się po Światowym Dniu AIDS, tj. w okolicach 15 grudnia. W kampanii wykorzystano następujące kanały komunikacji: telewizję, radio, prasę, Internet, kino oraz reklamę zewnętrzną w postaci tablic reklamowych (billboard). Akcji towarzyszyły liczne działania lokalne oraz działania o charakterze PR takie, jak: spotkania z ekspertami, wywiady, rozmowy z osobami zaangażowanymi w sprawy związane z profilaktyką HIV/AIDS. Przygotowane zostały również materiały drukowane (ulotki, plakaty), a także gadżety promujące kampanię (kalendarze ścienne, kalendarzyki podręczne, długopisy, ołówki, torby reklamowe, teczki) oraz specjalna strona internetowa Krajowego Centrum ds. AIDS promująca kampanię (www.aids.gov.pl/kampanie/2006 roku). Jednym z istotnych elementów

kampanii było rozmieszczenie ulotek kampanijnych w poczekalniach przychodni lekarskich na terenie woj. mazowieckiego i świętokrzyskiego. Ulotki zostały bezpłatnie umieszczone w gablotach firmy IDS Medical Services Poland Sp. z o.o. W kampanię w 2006 roku włączyli się: TVN, TVP, TV4, Polonia 1, Tele 5, TV Toya, Radio Zet, Audytorium 17 (grupa 17 stacji radiowych w całej Polsce), tygodnik „Tele Tydzień”, tygodnik „Imperium TV”, gazeta giełdy „Parkiet”, tygodnik „Przegląd”, miesięcznik „Polish Market”, Magazyn Aptekarski, tygodnik „Tina”, miesięcznik „Poradnik Domowy”, portal internetowy www.polki.pl, www.kobiety.pl, IDM Net (portale internetowe), Best Marketing Promotion Agency – kina, Ströer billboard, PAP Polska Agencja Prasowa, IDS Medical Services Poland Sp. z o.o., „Remedium”, DD Communication, Saatchi & Saatchi Poland Sp. z o.o., stowarzyszenie „Nadzieja Rodzinie”, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, Biuro Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Abbott Laboratories Polska Sp. z o.o., Bristol –Myers Squibb Sp. z o.o., bioMerieux Polska Sp. z o.o., Glaxo Smith Kline Pharmaceuticals S.A., Roche Polska Sp. z o.o., MSD Polska Sp. z o.o.

Do kampanii włączyły się również wszystkie wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne. Na terenie województw zostały zorganizowane konferencje prasowe, a także szereg działań związanych z profilaktyką HIV/AIDS i rolą rodziny, jaką może ona odgrywać w edukacji społecznej. Każdy z organizatorów kampanii na szczeblu wojewódzkim otrzymał od Krajowego Centrum ds. AIDS ujednolicone pod względem treści i formy materiały informacyjne, plakaty, spoty telewizyjne i radiowe do emisji w lokalnych mediach, kinach oraz gadzety kampanijne takie, jak: kalendarze, długopisy, torby reklamowe, ulotki. Na terenie każdego z województw, w miejscach możliwie najbardziej atrakcyjnych, zostały umieszczone tablice reklamowe (billboard). Działania w większości województw zostały objęte patronatami wojewodów i marszałków.

- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zrealizowała IX konferencję „Pomoc Psychologiczna dzieciom z rodzin z problemem alkoholowym” pod hasłem „Jak pomagać dziecku z FAS ?”(Fetal Alcohol Syndrome). W konferencji wzięło udział 130 osób - socjoterapeutów, wychowawców ze świetlic

środowiskowych oraz osób pracujących z dziećmi pochodzącymi z rodzin z problemem alkoholowym.

- Ochotnicze Hufce Pracy we wszystkich województwach na terenie kraju organizowały wspólnie z innymi organami Policją, kuratorami sądowymi, Strażą Miejską (Gminną) spotkania edukacyjne, w trakcie których młodzież zapoznawała się z moralnymi skutkami przemocy oraz prawną odpowiedzialnością nieletnich za popełnione czyny.
- Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim koordynował w całym województwie lubuskim program prewencyjny „Bezpieczne Gimnazjum”, zawierający elementy realizowane także w ramach programu prewencyjnego „LUPÓ” oraz w szkolnych programach profilaktyki. Ideą przewodnią jest, aby z programem identyfikowali się nie tylko policjanci, ale przede wszystkim podmioty współpracujące i współfinansujące przedsięwzięcie. Program realizowany był w 77 gimnazjach i objął ponad 13 000 uczniów z terenu woj. lubuskiego.
- W październiku 2006 roku Komenda Stołeczna Policji wspólnie z urzędem m. st. Warszawy zorganizowała „Dzień odpowiedzialnej Sprzedaży”. Ideą działań, w które zaangażowały się władze m. st. Warszawy, stołeczna Policja i Straż Miejska (Gminna) było ograniczenie dostępu młodych ludzi do wyrobów tytoniowych w punktach sprzedaży. Patrole Policji i Straży Miejskiej (Gminnej) wręczały sprzedawcom specjalne ulotki i naklejki zawierające informacje o obowiązujących przepisach prawnych i konsekwencjach ich łamania oraz wskazówki, jak odmawiać sprzedaży papierosów niepełnoletnim. Całemu przedsięwzięciu towarzyszyła szeroko zakrojona kampania medialna.
- Komenda Miejska Policji w Słupsku mając na uwadze przeciwdziałanie narkomanii zainicjowała współpracę z miejscowymi ośrodkami kościelnymi. Do duchownych wystosowano list – apel, aby podczas katechez odczytywali wiernym i informowali ich o objawach zażywania narkotyków, zasadach dystrybucji narkotyków i środków psychoaktywnych oraz przede wszystkim skutkach tego nałogu.
- Z inicjatywy Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu opracowane zostały materiały szkoleniowe oraz prezentacja multimedialna

pt. „Akty i procedury prawne stosowane wobec dzieci i młodzieży zagrożonej patologiami społecznymi”. Materiał za pośrednictwem Kuratorium Oświaty został przekazany do wszystkich placówek oświatowych w Wielkopolsce.

- Kuratorium Oświaty wraz z Państwową Inspekcją Pracy i Okręgowym Inspektoratem Pracy w Kielcach zorganizowało wojewódzki konkurs na najlepszy program bezpiecznego funkcjonowania uczniów w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych pn. „Bezpieczna praca i nauka w szkole”. Celem konkursu było utrwalenie bezpiecznego modelu szkoły oraz wskazanie, że problematyka bezpieczeństwa powinna być stałym elementem kompleksowych działań dydaktycznych i wychowawczych.
- Kuratorium Oświaty w Łodzi w ramach działań wynikających z *Programu* zorganizowało konferencję „Nie będę następnym” poświęconą doskonaleniu działań w ramach Szkolnych Programów Profilaktyki i Programów Wychowawczych – szczególnie w zakresie przeciwdziałania agresji oraz przemocy. Celem tego przedsięwzięcia było inspirowanie do systemowych rozwiązań lokalnych w zakresie poprawy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, doskonalenie pracy wychowawczej pod kątem profilaktyki uzależnień i profilaktyki przemocy domowej, procedur i przepisów prawa oraz prezentacja skutecznych rozwiązań i efektów wdrożonych programów. Z kolei konferencja „Pod naszym niebem na naszej Ziemi” poświęcona była doskonaleniu szkolnych programów profilaktyki oraz programów wychowawczych (ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia edukacji ekologicznej, poznawania historii własnego regionu, turystyki i promocji zdrowia w kształtowaniu postaw prospołecznych).
- Świętokrzyskie Kuratorium Oświaty zorganizowało cykl imprez poświęconych problematyce zapobiegania patologiom społecznym. Zwracano uwagę na promocję zdrowego stylu życia i konieczność unikania zachowań ryzykownych pod nazwą „Świętokrzyski Tydzień Profilaktyki”.
- Na terenie województwa świętokrzyskiego został także wdrożony program pilotażowy „Paragraf” opracowany w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach przy współpracy sędzi Anny Marii Wesołowskiej. Celem tego przedsięwzięcia było zainicjowanie systemowej edukacji prawnej w szkołach

województwa świętokrzyskiego, a w konsekwencji poprawienie sytuacji wychowawczej. Obecnie program realizowany jest w 6 placówkach oświatowych.

Strategie edukacyjne

Działania podejmowane w tym obszarze koncentrują się na rozwijaniu ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych, w szczególności dotyczących nawiązywania kontaktów z ludźmi, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem oraz opierania się naciskom ze strony otoczenia w zakresie negatywnych zjawisk tj. uzależnienia, agresja, wagary.

Przykłady inicjatyw:

- Ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej sfinansowane zostało szkolenie liderów młodzieżowych w ramach programu: „Młodzi przeciw patologiom społecznym” realizowanego we współpracy z PEDAGOGIUM - Wyższą Szkołą Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie. Praca liderów młodzieżowych polega m.in. na udzielaniu wsparcia psychologicznego rówieśnikom, pomaganiu w rozwiązywaniu problemów (w tym także dydaktycznych) oraz organizowaniu różnorodnych zajęć np. sportowych czy kulturalnych. W zakładaniu Klubów oraz wspieraniu ich działalności oprócz PEDAGOGIUM uczestniczyli także pedagodzy szkolni, nauczyciele i rodzice.
- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych promowała postawy abstynenckie i trzeźwościowe wśród młodzieży m.in. dofinansowując VII Ponadregionalną edycję Powiatowej Młodzieżowej Szkoły Liderów Młodzieżowych i Animatorów Programów Profilaktycznych w Mikołowie. W zajęciach uczestniczyło 75 młodych ludzi.
- Krajowe Centrum ds. AIDS w 2006 roku przeprowadziło cykl szkoleń o zasięgu ogólnopolskim i wojewódzkim skierowanych do:
 - pedagogów,
 - nauczycieli,
 - kuratorów sądowych,

- pracowników socjalnych ośrodków opiekujących się osobami uzależnionymi i zakażonymi,
- katechetów,
- liderów młodzieżowych,
- studentów kierunków pedagogicznych i medycznych.

Podano do pracowników służb interwencyjnych [Straż Miejska (Gminna), Policja, wojsko, służba więzienna, Straż Graniczna], pracowników socjalnych (kierownicy poradni i domów opieki, pracownicy opieki socjalnej, wolontariusze) oraz młodzieży (uczniowie szkół gimnazjalnych, uczniowie szkół licealnych). Osoby przeszkolone w ramach tych szkoleń zobowiązane są do przekazywania zdobytej wiedzy i umiejętności w swoim środowisku lokalnym. Dobór metod szkolenia i ewaluacji miał gwarantować dalszy przekaz wiedzy i umiejętności (np. powołanie lokalnych zespołów ds. HIV/AIDS, szkolenia kaskadowe). Realizatorami szkoleń o zasięgu ogólnopolskim były organizacje pozarządowe, które wyłoniono w ramach otwartego konkursu ofert. Dużym zainteresowaniem cieszyły się spotkania edukacyjno-informacyjne z młodzieżą starszych klas gimnazjalnych i młodzieżą licealną. W niektórych województwach przeprowadzono w szkołach warsztaty profilaktyczne i spotkania dyskusyjne na temat HIV/AIDS. Celem tego rodzaju programów było uświadomienie młodym ludziom problemu uzależnień oraz nakłanianie ich do reagowania w sposób asertywny wobec narkotyków, alkoholu i innych środków psychoaktywnych. Warsztaty miały na celu wypracowanie silnych postaw, nauczenie wytyczania własnych granic w celu ochrony przed eksperymentowaniem oraz uświadomienie młodym osobom skutków zakażenia HIV i zachorowania na AIDS związanych z podejmowaniem ryzykownych kontaktów seksualnych. Ich celem było również przeciwdziałanie dyskryminacji osób zakażonych poprzez uświadomienie młodzieży specyfiki choroby. W programach uwzględniono zagadnienia z zakresu epidemiologii HIV/AIDS, dróg zakażenia HIV, ryzykownych zachowań, profilaktyki HIV/AIDS oraz postaw redukujących dyskryminację i stygmatyzację osób żyjących z HIV/AIDS.

- Ochotnicze Hufce Pracy realizowały programy wychowawcze skonstruowane w oparciu o współczesną wiedzę dotyczącą czynników ryzyka oraz sprawdzonych modeli oddziaływań profilaktycznych. Ogółem zrealizowano 2 553 programy - ogólnopolskie oraz o charakterze lokalnym – w tym także autorskie programy kadry pedagogicznej OHP. We wszystkich województwach realizowano zadania programowe, mające na celu motywowanie i aktywizowanie młodzieży zagrożonej marginalizacją i niedostosowaniem społecznym do uzupełniania oraz podwyższania poziomu wykształcenia, a także nabywania wiedzy i nowych umiejętności. Łącznie zorganizowano 554 tego rodzaju przedsięwzięcia.
- We wszystkich jednostkach opiekuńczo-wychowawczych OHP młodzież realizowała inicjatywy w ramach „Programu Aktywizacji Społecznej młodzieży OHP”. Zorganizowano 2 ogólnopolskie spotkania Kapituły Klubów Aktywnych, które miały charakter szkoleniowo - programowy. Z badań przeprowadzonych wśród młodzieży wynika, że życie samorządowe oraz pomoc rówieśnicza przynosi pozytywne efekty w dziedzinie profilaktyki negatywnych zjawisk wśród młodzieży (np. uzależnień, agresji, wagarów, zjawiska tzw. fali, itp.).
- Zachodniopomorskie Kuratorium Oświaty zorganizowało „Gminne Dni Profilaktyki”. W ramach tej akcji podejmowane były w szczególności działania promocyjne i edukacyjne mające służyć wypracowaniu skutecznych metod zapobiegania niedostosowaniu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Zadanie realizowane było we wszystkich gminach województwa zachodniopomorskiego w formie spotkań edukacyjnych z uczniami poświęconych problematyce uzależnień, szkoleń wszystkich nauczycieli z terenu danej gminy, wywiadówek profilaktycznych dla rodziców, debat, konferencji. W ramach współpracy szkół z Policją w roku 2006 został zorganizowany konkurs pn. „Profilaktyka oczami młodzieży”, którego celem było zwrócenie uwagi młodzieży szkolnej na przejawy patologii społecznej występujące w najbliższym otoczeniu. Współorganizatorem konkursu była Fundacja „Razem Bezpieczniej”.
- Na terenie województwa lubelskiego Komenda Wojewódzka Policji realizowała program „Jestem bezpieczny”, skierowany do dzieci i młodzieży klas 4-6 szkół podstawowych, celem którego było propagowanie wiedzy na temat służby i roli

funkcjonariusza Policji na rzecz bezpieczeństwa, szkodliwości działania środków odurzających, narkotyków, alkoholu i nikotyny na organizm człowieka.

- Na obszarze województwa łódzkiego kontynuowano realizację programu profilaktycznego dla młodzieży gimnazjalnej pn. „Młodzieżowe Ochotnicze Pogotowie Rówieśnicze”. Program ten stanowi przykład wdrażania profilaktyki szkolnej przez wolontariat młodzieżowy.
- Na terenie województwa podlaskiego dnia 6 lipca 2006 roku podpisano list intencyjny w sprawie akceptacji założeń i współdziałania w realizacji programu „Wychowawca Podwórkowy” (program rekomendowany w ramach *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży*). List podpisali Prezydent Miasta Białegostoku, Podlaski Kurator Oświaty, Zastępca Komendanta Wojewódzkiej Policji w Białymstoku, a także rektorzy wyższych uczelni oraz prezesi spółdzielni mieszkaniowych uczestniczących w programie. Wśród wychowawców podwórkowych realizujących ten program znaleźli się m.in. mistrz świata w trójboju siłowym, wicemistrzyni Europy w taekwondo, wicemistrzyni Europy w badmintonie, zdobywcy brązowych medali na mistrzostwach Polski w kickboxingu oraz judo.
- W ubiegłym roku Dolnośląska Rada ds. Bezpieczeństwa Dzieci i Młodzieży złożona z przedstawicieli szkół, jednostek samorządu terytorialnego i Policji zamieszczała na stronach internetowych Kuratorium informacje o realizowanych programach szkoleniowych, konkursach, turniejach wiedzy, możliwości uzyskania certyfikatu Szkoły Dbającej o Bezpieczeństwo, prezentując także listę szkół, które certyfikat już uzyskały.
- Stowarzyszenie Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN w ramach *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży* realizowało program pn. „Szkolne Dni Stop Przemocy” (zadanie publiczne finansowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji). W akcję włączyło się 30 szkół (ponad 4000 osób), głównie dzieci, młodzież, nauczyciele, pedagodzy, ale również rodzice, pracownicy niepedagogiczni szkół i placówek oświatowo – wychowawczych. „Szkolne Dni Stop Przemocy” zostały zorganizowane w 13 miejscowościach na terenie całej Polski. Ich celem było

zapobieganie agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży poprzez kreowanie klimatu do zachowań prospołecznych, przedstawianie idei tworzenia Klubów Fair Play. W ramach zadania przeprowadzono badania ankietowe, które przyczyniły się do wyłonienia klas wyraźnie nie radzących sobie z zachowaniami agresywnymi, którym należało poświęcić więcej czasu. W badaniu wzięły udział 1823 osoby reprezentujące 17 placówek.

Strategie działań alternatywnych

Działania z tego obszaru koncentrowały się wokół organizowania szkolnych i środowiskowych zajęć oraz imprez sportowych, włączaniu dzieci w działalność społeczną, a także odpowiedniemu zagospodarowaniu czasu wolnego.

Przykłady inicjatyw:

- Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach w grudniu 2006 roku zorganizowała konferencję pt. „Sport jako metoda przeciwdziałania patologii wśród dzieci i młodzieży”. W przedsięwzięciu wzięło udział ponad 1000 osób, z czego prawie 700 to dzieci z terenu woj. śląskiego.
- Profilaktyka społeczna realizowana w OHP poprzez sport i rekreację stanowi jedną z najbardziej skutecznych metod wychowawczych. W ubiegłym roku zorganizowano 3178 imprez, których celem było zwiększenie powszechności i dostępności kultury fizycznej, sportu i turystyki wśród młodzieży. Kadra wychowawcza OHP w jednostkach organizacyjnych na terenie całego kraju organizowała przedsięwzięcia o charakterze sportowo - rekreacyjnym i turystycznym. Miały one zasięg lokalny, wojewódzki i regionalny. Uczestniczyła w nich zarówno młodzież OHP, jak i młodzież ze środowisk lokalnych. Przy organizacji imprez kładziono nacisk na różnorodność tematyczną, tak aby wyjść naprzeciw rozległym zainteresowaniom młodzieży. Wpłynęło to na uczestnictwo w nich liczniejszej grupy odbiorców. Równoległe zrealizowano również 9743 imprezy o charakterze kulturalno – oświatowym, sportowo – rekreacyjnym i turystycznym na szczeblu lokalnym, wojewódzkim, regionalnym, ogólnopolskim oraz centralnym. Młodzież biorąca udział w tych przedsięwzięciach miała okazję

nabywać określone umiejętności psychologiczne i społeczne, a wśród nich umiejętności radzenia sobie ze stresem, nawiązywania dobrych kontaktów z ludźmi, rozwiązywania konfliktów, rozpoznawania i przeciwstawiania się niekorzystnym naciskom wewnętrznym i zewnętrznym, umiejętności podejmowania decyzji, szukania wsparcia, udzielania pomocy innym itp.

- Na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonariusze Policji we współpracy z Ośrodkiem Pomocy Społecznej zorganizowali półkolonie pod hasłem „Śremskie Wakacje 2006 roku”. Policjanci przeprowadzili spotkania ze 150 półkolonistami dotyczące bezpiecznych zachowań w okresie wakacji. Uczestnikami spotkań były dzieci z najuboższych rodzin miasta i gminy Śrem, w których trudna sytuacja życiowa spowodowana jest bezrobociem, niepełnosprawnością, uzależnieniami lub przemocą.
- Podkreślenia wymagają także działania samorządu województwa lubelskiego oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, z inicjatywy których w 2006 roku najwięcej środków przeznaczono na realizację przedsięwzięć profilaktycznych adresowanych do dzieci i młodzieży. W ramach tej grupy zadań wspierano właściwą organizację czasu wolnego. W wyniku podjętych działań utworzono nowe świetlice socjoterapeutyczne w gminach wiejskich, w miejscowościach gdzie dotychczas nie funkcjonowały tego typu placówki.
- Na terenie województwa wielkopolskiego zwrócono szczególną uwagę na włączanie dzieci z grupy ryzyka w działalność społeczną, powierzanie im zadań organizacyjnych wymagających współpracy i współdziałania. I tak np. w ramach realizowanego nadzoru pedagogicznego w placówkach opiekuńczo-wychowawczych położono nacisk na uwzględnienie w indywidualnych planach pracy z dziećmi działań, które mają włączać poszczególne dzieci w życie lokalnej społeczności. Zwracano uwagę na rozwój uzdolnień wychowanków oraz zachęcano dzieci do uczestnictwa w zajęciach organizowanych m.in. przez ZHP, kluby sportowe, domy kultury, tak aby każdy wychowanek po opuszczeniu placówki miał swoją własną grupę odniesienia i hobby.
- Na terenie województwa pomorskiego w działania związane z realizacją *Programu* włączył się także Wydział Zarządzania Kryzysowego Pomorskiego Urzędu

Wojewódzkiego organizując i promując imprezy masowe dla dzieci i młodzieży, konkursy plastyczne i zawody udzielania pierwszej pomocy. Na bieżąco Wydział współpracował z kuratorem oświaty w zakresie organizowania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży przebywających na obozach letnich oraz analizowania zgłoszonych w placówkach przypadków patologii w celu wypracowania skutecznych metod działania. W omawianym zakresie współpracował także z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i kościelnymi.

- Na terenie województwa podlaskiego w związku z realizacją programu „Stop Patologiom” odbyła się IV edycja Festiwalu Małych Form pod hasłem „Dramat i tragedię pozostaw teatrowi” ukierunkowana na ograniczenie niekorzystnych wśród młodzieży zjawisk: narkomanii, alkoholizmu, przemocy i nietolerancji. W IV edycji festiwalu wzięło udział 537 gimnazjalistów.
- W 2006 roku Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego kontynuował realizację programów "WYCHOWAWCA PODWÓRKOWY" oraz "BEZPIECZNE ULICE". Drugi z programów - wzorowany na działaniach angielskich i niemieckich street workerów pracujących w dużych miastach – wykonywany był przez pedagoga ulicznego i wychowawcę podwórkowego, pracujących w szczególnie zagrożonych rejonach. Realizacja tego programu umożliwiła nawiązanie kontaktu z ponad 3 500 „dzieci ulicy”.

Strategie powstrzymujące

Działania z tego obszaru koncentrowały się głównie wokół zwiększania dostępności do poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, punktów informacyjnych, telefonów zaufania oraz realizacji programów prewencyjnych.

Przykłady inicjatyw:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej sfinansowało realizację programu edukacyjno-profilaktycznego pn. „Mediacja jako metoda komunikacji i rozwiązywania konfliktów bez przemocy w środowisku szkolnym” przeznaczając na ten cel kwotę

w wysokości 100 000 zł. Celem tego programu jest niwelowanie zjawiska agresji i przemocy w środowisku szkolnym poprzez działania alternatywne dla podejmowanych przez uczniów zachowań ryzykownych. Program jest realizowany we współpracy z Polskim Centrum Mediacji. Szkoleniami warsztatowymi objęto uczniów II klas gimnazjalnych, nauczycieli oraz rodziców (23-godzinne warsztaty dla nauczycieli i uczniów oraz 14-godzinne warsztaty dla rodziców). Wzorem lat ubiegłych, po zakończeniu programu współpraca szkół z mediatorami prowadzącymi szkolenia trwa nadal, w ramach współpracy prowadzone są mediacje w różnych wariantach w zależności od potrzeb: uczeń-uczeń, uczeń-nauczyciel, nauczyciel-nauczyciel, rodzice-szkola itp. Efektem prowadzonych w latach poprzednich i w roku 2006 szkoleń jest angażowanie się uczniów w działania typu: tworzenie szkolnych klubów mediatora, przygotowywanie audycji radiowych, przeprowadzanie wywiadów ulicznych, przedstawień szkolnych i innych cennych inicjatyw poświęconych problematyce rozwiązywania konfliktów bez stosowania siły. Na uwagę zasługują pozytywne opinie nauczycieli biorących udział w szkoleniach, wielu z nich podjęło dalsze kształcenie w tym zakresie.

- Na zlecenie Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii Fundacja Praesterno kontynuowała prowadzenie poradni internetowej pod adresem www.narkomania.org.pl. Celem stworzenia poradni internetowej było udzielanie pomocy i dostarczenie rzetelnej wiedzy zarówno osobom z problemem narkotykowym jak i współzależnym. Na stronie poradni umieszczane są liczne artykuły i publikacje na temat problematyki uzależnień, dzięki którym rodzice i osoby zainteresowane tą kwestią mogą poszerzyć swoją wiedzę, dowiedzieć się jak rozpoznać symptomy używania środków psychoaktywnych, jak rozmawiać z dzieckiem i gdzie szukać pomocy (baza placówek pomocowych). W 2006 roku strona poradni internetowej została odwiedzona ok. 222 000 razy, udzielono 2 342 porady.
- Na zlecenie Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych od 1995 roku funkcjonuje Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. W ramach Pogotowia działał przez cały rok Ogólnopolski Telefon dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” – 0801–120–002. W ramach swojej działalności Pogotowie prowadziło poradnictwo,

konsultacje psychologiczne i prawne dla osób krzywdzonych w rodzinie, grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci krzywdzonych, a także działalność informacyjną i edukacyjną dotyczącą zjawiska przemocy w rodzinie, w szczególności z problemem alkoholowym. W ciągu 2006 roku w Telefonie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” przyjęto prawie 10.697 telefonów. Zdecydowana większość rozmówców były to osoby dorosłe (158 rozmów pochodziło od dzieci). Natomiast 2.117 zgłoszeń dotyczyło sytuacji, w których ofiarami przemocy były dzieci.

- Ponadto przy współpracy ze Stowarzyszeniem Rozwoju Dzieci i Młodzieży w Łodzi działał telefon „Pomarańczowej Linii – telefonu dla rodziców oraz młodych ludzi pijących alkohol” (o 801 140 068). Ogólnopolska infolinia działa od poniedziałku do piątku w godz. 14.00-20.00. Celem tego projektu jest zwiększenie kompetencji rodziców w zakresie profilaktyki rodzinnej oraz edukacja młodzieży w zakresie zagrożeń i strat związanych z piciem alkoholu. Dzięki prowadzonej w Ośrodku bazie danych placówek oferujących specjalistyczną pomoc na terenie całego kraju, osoby dzwoniące są kierowane w odpowiednie miejsce. Informacji i porad udzielali przeszkoleni psycholodzy. W Ośrodku prowadzone są także grupy wsparcia dla rodziców i młodzieży, realizowany jest także program interwencyjno-terapeutyczny dla młodzieży eksperymentującej z alkoholem (upijającej się) i innymi substancjami psychoaktywnymi.
- PARPA zorganizowała również szkolenie z zakresu pracy interwencyjno-korekcyjnej z młodymi ludźmi eksperymentującymi ze środkami psychoaktywnymi. W szkoleniu brało udział 39 osób – głównie pracownicy socjoterapii oraz ośrodków szkolno-wychowawczych. Szkolenie obejmowało 70 godzin wykładów, warsztatów oraz pracy własnej nad diagnozą indywidualnego przypadku. Celem tego działania było zapoznanie uczestników z procedurą pn. Trening Umiejętności Kontroli Zachowań z Używaniem Alkoholu i Narkotyków „TUKAN”.
- PARPA przeprowadziła dwie edycje szkolenia z zakresu pracy terapeutycznej z młodzieżą uzależnioną od alkoholu i innych środków psychoaktywnych. W szkoleniu łącznie wzięło udział 76 osób. Szkolenie dotyczyło przygotowania

terapeutów pracujących w placówkach lecznictwa odwykowego do specyficznej pracy z młodzieżą uzależniona od alkoholu oraz włączenia rodziny do procesu terapeutycznego.

- W roku 2006 kontynuował także działalność Ogólnopolski Telefon Zaufania „Narkotyki – Narkomania” (0 801 199 990) działający przy Krajowym Biurze Przeciwdziałania Narkomanii. Oferta Telefonu skierowana jest do osób z problemem narkomanii – osób używających narkotyków, uzależnionych oraz ich bliskich. Do zakresu pomocy świadczonej przez pracowników infolinii należy udzielanie informacji na temat systemu leczenia i adresów konkretnych placówek, informowanie o przepisach związanych z narkomanią oraz udzielanie porad i wsparcia psychologicznego. Telefon jest czynny codziennie w godzinach 16.00 – 21.00. W 2006 roku udzielono 1838 porad. Wśród osób korzystających z pomocy w ramach telefonu zaufania dominowali członkowie rodzin osób sięgających po narkotyki (76%). Pozostali rozmówcy Telefonu to osoby uzależnione bądź eksperymentujące z narkotykami (12%) oraz osoby, dla których problem narkomanii nie jest obojętny (pedagodzy szkolni, policjanci, mieszkańcy osiedli) – stanowili oni 11% dzwoniących.
- Komenda Główna Policji poinformowała, że na terenie kraju w ramach strategii powstrzymujących funkcjonariusze rozpowszechniali informacje o profilaktycznych funkcjach służb porządku publicznego. Ponadto omawiali działania jakie podejmuje wymiar sprawiedliwości w celu przekazywania informacji na temat konsekwencji wynikających z naruszania prawa. Policjanci przeprowadzali także kontrolę realizacji obowiązku szkolnego oraz usprawniali przepływ informacji o uczniach wagarujących oraz realizowali programy prewencyjne, m.in.:
 - „Obcy niebezpieczny”,
 - „Niebieska skrzynka”,
 - „Bydgoski Policyjny Program Edukacyjny”,
 - „Niebieski tydzień”.
- Komenda Miejska Policji we Wrocławiu opracowała autorski program pn. „Grupy Prewencyjnego Wsparcia Szkół”, który decyzją Komendanta Wojewódzkiego

Policji we Wrocławiu w roku 2007 zostanie wdrożony na terenie działania wszystkich jednostek Policji województwa dolnośląskiego. Program „Grupy Prewencyjnego Wsparcia Szkół” we współpracy z Wydziałem Edukacji Urzędu Miejskiego we Wrocławiu oraz innymi podmiotami pozapolicyjnymi jest projektem skierowanym do dzieci i młodzieży. Jego działania zakładają funkcjonowanie na terenie placówek oświatowych interdyscyplinarnych zespołów skupiających przedstawicieli instytucji lub organizacji pomocowych np. Policji, Straży Miejskiej (Gminnej), Poradni Pedagogicznej, itp. podejmujących interwencje wobec przypadków naruszenia prawa w szkołach lub przypadków demoralizacji nieletnich. Aktualnie na terenie podległym Komendzie Miejskiej Policji we Wrocławiu działa 50 grup prewencyjnego wsparcia, w tym 26 w szkołach podstawowych i 24 w gimnazjach.

- Wielkopolska Policja ukierunkowała swoje działania przede wszystkim na wypracowanie najskuteczniejszych form współpracy ze szkołami i podmiotami pozapolicyjnymi w zakresie zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. W ramach tych działań Wydział Prewencji KWP w Poznaniu opracował i zaproponował szkołom dwa autorskie programy profilaktyczno – prewencyjne: „Z Pyrkiem bezpieczniej” oraz „Wielkopolski Program Prewencyjny Bezpieczna Szkoła”. Programy te zostały wdrożone i są także obecnie realizowane w szkołach województwa wielkopolskiego.
- W 2006 roku Komenda Miejska Policji w Gorzowie Wielkopolskim realizowała skierowany do młodzieży ponadgimnazjalnej program, którego celem było zapobieganie i zwalczanie agresji, przemocy oraz przestępstw, a także integracja środowiska lokalnego. W ramach tego przedsięwzięcia przeprowadzono Przegląd Małych Form Teatralnych pod hasłem „Veto Agresji i Przemocy”, podczas którego młodzież wystawiała przygotowane przez siebie spektakle. Natomiast Komenda Powiatowa Policji w Żaganiu podjęła działania profilaktyczne pn. „Mój starszy kolega”, w trakcie których funkcjonariusze wspólnie ze Studentami Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Żarach pomagali młodzieży ponadgimnazjalnej nadrabiać zaległości szkolne, przeprowadzając przy okazji zajęcia edukacyjne z zakresu bezpiecznych zachowań.

- W 2006 roku na terenie Komendy Miejskiej Policji w Słupsku uruchomiono darmowy telefon pn. „Infolinia – Pomóżmy Sobie” finansowany przez Urząd Miejski. Telefon ten obsługiwany jest przez policjantów Zespołu Prewencji Kryminalnej, Nietletnich i Patologii Sekcji Prewencji KMP.
- Innym przykładem obrazującym wykorzystywanie w ramach Programu przedsięwzięć mających na celu przeciwdziałanie przestępczości i demoralizacji wśród dzieci i młodzieży było wdrożenie w 2006 roku na terenie całego województwa dolnośląskiego działań prewencyjnych pn. „Stop wagarom – wybieram szkołę”. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym oraz mając na uwadze konieczność ograniczania patologii społecznych wśród młodzieży szkolnej funkcjonariusze Sekcji ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji KWP we Wrocławiu opracowali koncepcję długofalowych działań prewencyjnych mających za zadanie między innymi konsekwentne ograniczanie zjawiska ucieczek uczniów z zajęć szkolnych. Przedmiotowe działania prewencyjne były realizowane przez wszystkie jednostki Policji woj. dolnośląskiego. Głównymi wykonawcami tych zadań byli funkcjonariusze służb patrolowo-interwencyjnych, dzielnicowi oraz specjaliści do spraw nietletnich lub prewencji kryminalnej przy aktywnym współudziale pedagogów szkolnych, przedstawicieli samorządu lokalnego, Straży Miejskich (Gminnych) oraz firm ochrony osób i mienia. W okresie realizacji omawianych działań funkcjonariusze Policji woj. dolnośląskiego wylegitymowali łącznie 6287 nietletnich, spośród których 1316 przebywało na wagarach. W sprawach uczniów notorycznie wagarujących skierowano 1005 różnych informacji i wystąpień do rodziców, szkół, sądów oraz innych instytucji.
- Kuratorium Oświaty w Kielcach oraz Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji opracowały program profilaktyczno-prewencyjny pod nazwą „Raz, dwa, trzy bądź bezpieczny i Ty”. W jego ramach odbywały się spotkania funkcjonariuszy Policji z dziećmi i rodzicami, podczas których omawiano sprawy związane z zasadami bezpieczeństwa dzieci. Program prowadzony jest obecnie pilotażowo w wytypowanych 33 szkołach. Placówki, które spełnią określone warunki programu mają szansę uzyskać Certyfikat Bezpiecznej Szkoły.

- Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie wspólnie z Kuratorium Oświaty opracowała program „Puste ławki – Stop”. Naczelnym celem działań przewidzianych w ramach programu jest aktywizacja i integracja wspólnie prowadzonych przedsięwzięć skierowanych do dzieci i młodzieży zapobiegającym negatywnym zachowaniom poza szkołą. Wśród podstawowych zadań należy wymienić: podjęcie skutecznych działań prewencyjnych, tworzenie punktów konsultacyjnych na terenie placówek oświatowych, zmniejszenie zjawisk patologicznych wśród dzieci i młodzieży, zapewnienie społecznego poparcia i udziału rodziców w programie, likwidacja zjawiska wagarowania oraz poprawa stanu i poczucia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.
- Sąd Okręgowy w Białymstoku zorganizował szkolenia dla kuratorów pn. „Sygnały ostrzegawcze w zachowaniu dziecka mogące wskazywać na zjawisko krzywdzenia”. Natomiast dwóch Kuratorów Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim ukończyło zajęcia treningowo-warsztatowe „Mediacje Rodzinne – jak zostać kreatywnym mediatorem rodzinnym” sygnowane przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne. Kuratorzy wygłaszali także prelekcje na tematy związane m.in. z wybranymi zagadnieniami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, zjawiska przemocy w szkole i w rodzinie, zagrożeń związanych z używaniem alkoholu oraz środków odurzających, funkcji wychowawczych i socjalizacyjnych rodziny oraz różnorodnych aspektów władzy rodzicielskiej. W spotkaniach uczestniczyła głównie młodzież z gimnazjów oraz szkół podstawowych, ich rodzice oraz wychowankowie domów dziecka.

Strategie zmniejszania szkód

Działania z tego obszaru ogniskują się wokół problemów organizacji indywidualnej pomocy profilaktyczno-wychowawczej dla dzieci z zaburzeniami zachowania, organizacji sieci publicznych i niepublicznych placówek wsparcia dziennego, a także zapewnieniu opieki dzieciom pozbawionym właściwych warunków wychowawczych i opiekuńczych w rodzinie.

Przykłady inicjatyw:

- W 2006 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej kontynuowało zadanie realizowane we współpracy z warmińsko-mazurskim Kuratorium Oświaty pn. „Wspomaganie szkół i placówek przez poradnie psychologiczno pedagogiczne w wychowaniu i profilaktyce”. Celem projektu jest wypracowanie lokalnych propozycji skuteczniejszych form współpracy poradni psychologiczno - pedagogicznych ze szkołami i placówkami oświatowymi, w tym wykorzystanie kompetencji specjalistów poradni oraz sprecyzowanie ich zadań, rozwijanie umiejętności współdziałania nauczycieli, rodziców i uczniów, dzielenie się odpowiedzialnością za budowanie relacji między uczniami, szkołą, rodziną i społecznością lokalną oraz budowanie wsparcia w środowisku pozaszkolnym. W roku 2006 projekt został zmodyfikowany o zadania związane z pełniejszą współpracą poradni psychologiczno-pedagogicznych z rodzicami uczniów.
- Ochotnicze Hufce Pracy, które w 2006 roku podjęły różnorodne działania na rzecz młodzieży pochodzącej z grup ryzyka, w tym również spoza OHP, utworzyły m.in. 5 nowych świetlic środowiskowych (obecnie w ramach struktur OHP jest ich 66), w których prowadzono zajęcia kompensacyjne i socjoterapeutyczne oraz indywidualne programy korekcyjne.
- Sekcja Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu we współpracy z pracownikami Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych UM realizowała projekt „Powrót z Ulicy” mający na celu rozpoznawanie żebractwa dziecięcego. Podjęto działania zmierzające do utworzenia zespołu tzw. pedagogów ulicznych, którzy mieliby pracować wśród dzieci ulicy zagrożonych różnego rodzaju patologiami. Opracowano także ulotkę tematyczną dotyczącą projektu, w której zawarto treści prewencyjne oraz wskazanie odpowiednich organizacji świadczących pomoc w tego rodzaju przypadkach.
- Na terenie województwa świętokrzyskiego utworzone zostały Punkty Konsultacyjne „Równy Start” prowadzone przez Stowarzyszenie „Nadzieja Rodzinie”. Jest to projekt skierowany do młodzieży, która sprawia trudności wychowawcze oraz zaniedbuje obowiązki szkolne. Projekt realizowany jest obecnie

w 26 szkołach w Kielcach i gminach ościennych. Punkty prowadzone są przez profilaktyków posiadających doświadczenie w pracy z młodzieżą.

- Dyrektorzy Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych z terenu województwa lubelskiego uczestniczyli w spotkaniach utworzonego Zespołu Samokształceniowego. W trakcie posiedzeń Zespołu wymieniali doświadczenia m.in. w zakresie realizacji *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży*. Natomiast w 2006 roku Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Lublinie udzielił pomocy psychologicznej 129 uczniom z gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Z działającego tam Hoteliku skorzystało 10 osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej.
- Z informacji przekazanych przez wojewodę małopolskiego wynika, że na terenie województwa działają różnego rodzaju świetlice (przyszkolne, przy domach kultury, parafiach), kluby sportowe, organizowane są obozy sportowe, szkolne, środowiskowe imprezy kulturalne i rekreacyjne. Funkcjonują i powstają nowe domy kultury, kluby i koła zainteresowań, ogniska pracy pozaszkolnej, kawiarenki internetowe, organizowane są różnego rodzaju imprezy artystyczne, kulturalne, festyny. W czasie wakacji i ferii organizowane są kolonie i obozy dla dzieci i młodzieży, wycieczki, biwaki (pedagogika przygody). Tworzone są również dziecięce zespoły regionalne, grupy religijne, oazowe i chrześcijańskie.

Strategie interwencyjne i resocjalizacyjne

Działania z tego zakresu zmierzają przede wszystkim do stworzenia organizacyjnych i kadrowych warunków resocjalizacji dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie w warunkach środowiska otwartego, a także zmniejszenia i zahamowania skutków niedostosowania dla samej jednostki i jej otoczenia.

Analiza sprawozdań wykazała, że omawiane strategie wymagają większego zintensyfikowania, a co za tym idzie konieczny jest wzrost nakładów finansowych na realizację zadań z omawianego obszaru.

Podmioty starają się wspierać młodzież w jej dążeniach zmierzających do życiowego usamodzielnienia i jak najpełniejszej integracji ze środowiskiem. Ministerstwo

Pracy i Polityki Społecznej dla osób wychowanych w rodzinach zastępczych lub opuszczających instytucje wychowawcze różnego typu, w tym placówki o charakterze resocjalizacyjnym udzieliło pomocy w następującej formie:

- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	26.342 osoby
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie	2.265 osób
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	3.920 osób
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych	1.000 osób
- pomoc w uzyskaniu zatrudnienia	675 osób

Działaniami objęto głównie wychowanków rodzin zastępczych. Najmniej świadczeń uzyskały osoby opuszczające schroniska dla nieletnich. Była to głównie pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki (dla 7 osób). Ze wsparcia na kontynuowanie nauki skorzystało 1.064 wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych i 278 wychowanków zakładów poprawczych.

REALIZACJA PROGRAMU MODUŁOWEGO

Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem i prostytutką.

Jednym z najważniejszych elementów tego typu działań jest szerokie rozpowszechnianie procedur oraz tworzenie na ich podstawie procedur własnych, dostosowanych do okoliczności i potrzeb.

Przykłady działań:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej poinformowało, że kuratoria oświaty na terenie kraju zamieszczały na swoich stronach internetowych informacje oraz materiały metodyczne poświęcone problematyce zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży oraz poprawie stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach, w tym procedury postępowania w sytuacjach wymagających interwencji.
- Funkcjonariusze Policji zajmujący się problematyką nieletnich i patologii systematycznie i zgodnie z lokalnymi potrzebami organizowali spotkania z dyrektorami szkół, pedagogami szkolnymi oraz nauczycielami. Policjanci udzielali pracownikom dydaktycznym pomocy w rozwiązywaniu problemów wynikających z określonych sytuacji stanowiących zagrożenie dla danej placówki oświatowej.
- Policjanci z Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu rozpowszechnili w szkołach 1000 plakatów zawierających „Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności narkomanią, alkoholizmem i prostytutką”. Plakat został opracowany przez funkcjonariuszy Wydziału Prewencji KWP i sfinansowany przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w Warszawie.
- Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach wdrażali na terenie województwa śląskiego „Program działań w zakresie ujednoczenia postępowania pracowników szkół i uczniów z województwa śląskiego w sytuacji zagrożenia

wybranymi formami zamachu”. W ramach tej inicjatywy przygotowano specjalistyczny poradnik i prezentację multimedialną, które posłużyły do prowadzenia zajęć poświęconych postępowaniu dyrekcji w sytuacji zagrożenia podłożeniem ładunku wybuchowego lub innej formy rażenia zbiorowego. Działania te pozwoliły nie tylko na usprawnienie współpracy Policji i placówek szkolnych na wypadek zagrożenia fałszywymi alarmami, ale także ukierunkowały dyrektorów na większe zaangażowanie w problematykę omawianą na szkoleniach.

- Na terenie województwa podlaskiego funkcjonariusze Policji organizowali spotkania z pedagogami szkolnymi, nauczycielami, dyrektorami szkół prezentując procedury i szkoląc nt. profilaktycznych funkcji Policji w zakresie zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Opracowali również algorytmy postępowania nauczyciela w sytuacjach: „narkotyk na terenie szkoły”; „uczeń z narkotykiem na terenie szkoły” i „uczeń pod wpływem alkoholu/narkotyku”. Algorytmy te dzięki finansowemu wsparciu Marszałka Województwa Podlaskiego wydrukowano w wersji plakatowej (3.000 szt.) oraz rozpowszechniono na terenie szkół całego woj. podlaskiego.
- Kuratorium Oświaty w Rzeszowie wspierało szkoły i placówki z terenu województwa podkarpackiego w realizacji procedur. W tym celu zorganizowano szkolenia dla dyrektorów szkół, nauczycieli i organizatorów wypoczynku letniego, np. „Działalność wychowawcza i zapobiegawcza w gimnazjum” (4-7 grudnia 2006 roku) zorganizowane we współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Rzeszowie. W czterech konferencjach wzięło udział ok. 500 osób. Podczas szkolenia omówiono m.in. procedury postępowania w przypadkach świadczących o demoralizacji nieletnich czy popełnieniu czynu karalnego.
- Na terenie województwa łódzkiego wszystkie szkoły i placówki realizowały procedury, których treść została zamieszczona na stronie internetowej kuratorium. Ponadto w trakcie szkoleń, warsztatów i pogadanek rady pedagogiczne, rodzice oraz uczniowie zapoznawani są ze wspomnianymi procedurami.
- W ramach współpracy Kuratorium Oświaty w Katowicach, Śląskiej Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach oraz Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach opracowano wspólny program łączący

proponowane przez Policję procedury postępowania w przypadku sytuacji zagrożenia oraz programy skierowane do dzieci i młodzieży zawierające treści związane z bezpieczeństwem, zagrożeniami i profilaktyką. Opracowane materiały przekazywano podczas szkoleń koordynowanych przez Kuratorium Oświaty, a prowadzonych przez przeszkolonych specjalistów Policji, do wszystkich szkół z terenu województwa. Założeniem programu szkoleń było kaskadowe przekazywanie treści wszystkim nauczycielom oraz uczniom. Zdobytą wiedzę i umiejętności nauczyciele będą mogli wykorzystać w pracy profilaktyczno – wychowawczej z dziećmi i młodzieżą.

- Szkoły i placówki oświatowe województwa świętokrzyskiego na podstawie procedur opracowywały własne wewnętrzne procedury na wypadek różnych zagrożeń (np. wypadku uczniów, kradzieży).
- Podkarpacki Kurator Oświaty zobowiązał dyrektorów szkół i placówek do zorganizowania szkolenia rad pedagogicznych oraz pracowników niepedagogicznych szkół i placówek dotyczącego zapewnienia uczniom prawidłowej opieki i bezpieczeństwa, w tym: podstawowych zasad postępowania w sytuacjach zagrożeń, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania agresji i przemocy (omówienie szkolnej strategii interwencyjnej, procedur interwencyjnych uwzględniających przepisy prawa, dostosowanych do potrzeb środowiska szkolnego i lokalnego), współpracy z Policją i Prokuraturą w celu przeciwdziałania przejawom patologii w środowisku nauczania i wychowania, zasad i zakresu odpowiedzialności karnej za niedopełnienie obowiązku prawidłowej opieki nad uczniami. Ponadto organizowano spotkania z uczniami i wychowankami obejmujące problematykę dotyczącą odpowiedzialności prawnej nieletnich, sposobów podniesienia ich wspólnego bezpieczeństwa na terenie szkoły i placówki, konieczności właściwego reagowania na wszelkie negatywne i zagrażające bezpieczeństwu sytuacje występujące na terenie szkół i placówek, potrzeby i celowości ujawniania przez uczniów wszelkich negatywnych zachowań mających miejsce na terenie szkoły lub placówki oraz szkolnego systemu interwencji.

- Łódzki Kurator Oświaty w ramach *Programu* zwrócił uwagę, aby wszystkie szkoły i placówki województwa łódzkiego realizowały zadanie związane z dalszym upowszechnianiem modułu „*Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją (...)*”. W trakcie szkoleń, pogadarek i warsztatów zapoznano z nimi członków rad pedagogicznych, rodziców i uczniów. Na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Łodzi można znaleźć między innymi wykaz aktów prawnych związanych z profilaktyką, wykaz instytucji pomocowych w województwie, przegląd programów profilaktycznych, a także przewodnik po wybranych przepisach prawnych w sprawach nieletnich.

II.3. PROGRAM MODUŁOWY: Projekt systemu pomocy metodycznej dla osób pracujących z młodzieżą zagrożoną niedostosowaniem społecznym, demoralizacją i przestępczością z uwzględnieniem interwencji kryzysowej w rodzinie.

W związku z realizacją tego modułu Kuratoria Oświaty organizowały specjalistyczne szkolenia grantowe dla nauczycieli prowadzone przez Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli, a także dostarczano szkołom i placówkom materiały metodyczne oraz opiniowano i recenzowano materiały związane z działalnością profilaktyczną.

Przykłady działań:

- W 2006 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej sfinansowało szkolenia specjalistycznych zespołów interdyscyplinarnych zaangażowanych w działania profilaktyczno-wychowawcze w środowiskach lokalnych (nauczycieli, policjantów, pracowników socjalnych, pracowników służby zdrowia, pedagogów, psychologów, kuratorów sądowych, przedstawicieli organizacji pozarządowych z terenu danego powiatu). W minionym roku program kursu został zmodyfikowany i uzupełniony o problematykę dotyczącą działań związanych z zapobieganiem niedostosowaniu społecznemu i przestępczości dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem interwencji kryzysowej w rodzinie. Szkolenia prowadzone były przez zespoły złożone z wykładowców - pracowników naukowych i praktyków, psychologów, terapeutów, prawników, specjalistów z certyfikatami z określonej problematyki oraz nauczycieli - konsultantów z Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej. Każde szkolenie kończyło się oceną jakości oferowanych treści merytorycznych, przydatności kursu, jakości organizacji i kompetencji osób prowadzących (przydatność tego typu szkoleń została oceniona wysoko).
- Z inicjatywy Komendy Głównej OHP odbył się cykl szkoleń dla kadry, który przyczynił się do wzbogacenia warsztatu pracy osób pracujących bezpośrednio z młodzieżą. Szkolenia z zakresu profilaktyki społecznej zostały sfinansowane ze środków EFS.

- W ramach współpracy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z wymiarem sprawiedliwości zorganizowano i przeprowadzono szkolenie dla kuratorów pracujących w Ośrodkach Kuratorskich z młodzieżą z rodzin dysfunkcyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z problemem alkoholowym (czerwiec 2006 roku). Szkolenie, w którym uczestniczyło 50 kuratorów

z 29 ośrodków kuratorskich z całego kraju, dotyczyło zagadnień związanych z sytuacją dziecka z rodziny alkoholowej, dziecka krzywdzonego oraz metod diagnozy i pracy z takimi dziećmi. Wykłady i zajęcia warsztatowe prowadzili specjaliści na co dzień zajmujący się problematyką uzależnienia i pracą z dziećmi pochodzącymi z rodzin, w których dochodzi do przemocy. Zorganizowano szkolenie z zakresu pracy interwencyjno-korekcyjnej z młodymi ludźmi eksperymentującymi ze środkami psychoaktywnymi, w którym brało udział 39 osób – głównie pracownicy ośrodków socjoterapii oraz ośrodków szkolno-wychowawczych.
- PARPA zorganizowała również szkolenie dla sędziów wydziałów rodzinnych Sądów Rejonowych. Uczestnicy warsztatów mogli wysłuchać wykładów przybliżających im sytuację rodziny z problemem alkoholowym oraz problemem przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dziecka, które wzrasta w tak trudnych warunkach. Biorący udział w tym przedsięwzięciu w trakcie zajęć warsztatowych mieli możliwość przećwiczenia zasad rozmowy i kontaktu z dzieckiem krzywdzonym. Ponadto zorganizowano spotkania specjalistów prowadzących psychoterapię dla uzależnionej młodzieży nt. formalno-merytorycznych aspektów leczenia młodzieży. Dyrektor PARP-y powołał Zespół Ekspertów ds. Terapii Młodzieży. Zadaniem Zespołu jest opracowanie projektów dotyczących badań nad rozpowszechnieniem zjawiska picia alkoholu wśród młodzieży, struktury systemu leczenia młodzieży oraz szkoleń dla pracowników lecznictwa odwykowego z zakresu terapii uzależnienia od alkoholu. Dla osób pracujących z dziećmi z rodzin alkoholowych w systemie świetlic socjoterapeutycznych zrealizowano 120-godzinne szkolenie podnoszące kompetencje w zakresie pracy z dziećmi alkoholików. W czasie szkolenia jego uczestnicy uzyskali podstawową wiedzę w zakresie:

- uzależnienia,
- współuzależnienia,
- przemocy oraz zasad pomocy i interweniowania w rodzinach dotkniętych tymi problemami,
- sytuacji psychologicznej dziecka z rodziny alkoholowej oraz zasad pomocy dziecku we współpracy z rodzicami, a także różnymi instytucjami,
- metod i technik pracy z dziećmi z grupy ryzyka i diagnozowania dzieci przejawiających zaburzenia w zachowaniu oraz zasad pracy placówek niosących pomoc dziecku.

W ubiegłym roku w omawianym kursie uczestniczyło 70 osób.

- We wszystkich województwach organizowano wspólnie z Policją, kuratorami sądowymi oraz Strażą Miejską (Gminną) spotkania edukacyjne, w trakcie których młodzież zapoznawała się z moralnymi skutkami przemocy oraz odpowiedzialnością nieletnich za swoje czyny w świetle prawa. Specjaliści ds. nieletnich wspierali kadrę OHP w rozwiązywaniu trudnych problemów wychowawczych. W ramach realizacji działań o charakterze prewencyjnym przedstawiciele Policji, Straży Miejskiej (Gminnej) oraz kuratorzy sądowi nawiązywali kontakty zarówno z wychowawcami jak i wychowankami, a także organizowali narady oraz odbywali konsultacje w sprawach szczególnie trudnych i wymagających zjednoczenia przedsięwzięć wychowawczych.
- Komenda Miejska Policji w Słupsku zorganizowała 4 – dniowe szkolenie, którego celem było podniesienie umiejętności pracowników socjalnych, pedagogów i policjantów w zakresie diagnozowania dziecka krzywdzonego oraz skutecznego udzielania pomocy całej jego rodzinie. Funkcjonariusze Policji uczestniczyli w pracach Zespołu powołanego w Urzędzie Miejskim w Słupsku do opracowania Lokalnego Programu Opieki Nad Dzieckiem i Rodziną. W ramach tego zespołu Komenda Miejska Policji miała swój udział w opracowaniu zasad pracy tzw. „pedagoga szkolnego”.
- Na terenie województwa łódzkiego zrealizowano trzy sesje szkoleniowe obejmujące 72 godziny zajęć dla pracowników Domów Dziecka. Także w Opolu odbyło się 5 sesji szkoleniowych, w których wzięło udział 21 pracowników

Domów Dziecka z województwa opolskiego (120 - godzinne szkolenia zostały zorganizowane we współpracy z Zarządem Województwa).

- Na terenie województwa świętokrzyskiego w ramach Projektu systemu pomocy metodycznej zorganizowano szkolenia grantowe z zakresu wychowania i profilaktyki szkolnej (przeszkolono 1400 nauczycieli).
- Na terenie województwa mazowieckiego w ramach upowszechniania wśród dyrektorów szkół/placówek, pedagogów szkolnych, nauczycieli oraz wychowawców wiedzy i umiejętności z zakresu różnego typu zachowań ryzykowanych podejmowanych przez dzieci i młodzież, stosowania strategii interwencyjnych podejmowanych w sytuacjach zagrożeń, rozwiązywania problemów wychowawczych wynikających z zaburzeń rozwojowych i środowiskowych we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, Policją oraz wieloma instytucjami i organizacjami pozarządowymi organizowano szereg konferencji i warsztatów.
- Na terenie województwa pomorskiego nauczyciele byli systematycznie szkoleni w zakresie doskonalenia swoich umiejętności w dziedzinie pomocy dzieciom zagrożonym niedostosowaniem społecznym oraz poszukiwania nowych, efektywnych metod pracy z uczniami. We współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi dla kandydatów na dyrektorów szkół i placówek, pedagogów szkolnych i innych nauczycieli zorganizowano cykl szkoleń dotyczących działań związanych z realizacją zadań przewidzianych dla resortu edukacji w ramach *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży*.

ROZDZIAŁ II.4. PROGRAM MODUŁOWY: Probacja alternatywna dla pobytu młodzieży w placówkach resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych

Probacja jako instytucja jest środkiem alternatywnym, wobec nieletnich stosowanym w zamian za środek poprawczy lub jako forma procesu resocjalizacji polegająca na skracaniu pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym na rzecz readaptacji społecznej w środowisku otwartym.

Ministerstwo Sprawiedliwości jest bezpośrednio zaangażowane w realizację tego programu modułowego. Jednym z podstawowych narzędzi realizacji probacji alternatywnej są hostele organizowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz mieszkania chronione tworzone przez resort pomocy społecznej. W 2006 roku z inicjatywy resortu sprawiedliwości utworzony został przy Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie – Łące hostel, w którym umieszczono pilotażowo 6 wychowanków. Natomiast w hostelu w Sadowicach (o którym była także wzmianka w *Sprawozdaniu z realizacji Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży w 2005 roku*) znacznie wzrosła liczba nieletnich, którzy korzystają z tej formy wsparcia.

Należy także podkreślić, że jednostki samorządu terytorialnego doceniają znaczenie tworzenia mieszkań chronionych i w 2006 roku pracownicy Wydziału Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego propagowali ideę tworzenia mieszkań chronionych dla osób usamodzielnionych – jako jedno z głównych działań profilaktycznych i zapobiegawczych. Natomiast Sąd Okręgowy w Białymstoku podjął działania zmierzające m.in. do zacieśnienia współpracy z lokalnymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, organizacjami lub innymi podmiotami, których statutowe cele są zbieżne z zadaniami kuratorów w zakresie profilaktyki, wychowania i resocjalizacji.

W tym miejscu warto wspomnieć o ciekawej inicjatywie, która została zrealizowana w 2006 roku na terenie województwa podlaskiego. W ubiegłym roku, w ramach *Programu* rozpoczął swoje funkcjonowanie Katolicki Ośrodek Probacji Alternatywnej EXODUS, w którym pomoc znalazły dzieci i młodzież uzależnione od substancji psychoaktywnych, niedostosowane społecznie oraz wchodzące w konflikt z prawem. Działania ośrodka opierają się na wspólnocie o charakterze wychowawczo – terapeutycznym wspierającej

osobisty rozwój młodego człowieka poprzez zmianę sposobu życia, zachowania i hierarchii wartości. Na terenie ośrodka może przebywać jednocześnie 15 osób przechodzących terapię.

Ministerstwo Sprawiedliwości zainicjowało szereg zmian legislacyjnych, związanych z realizacją *Programu*, w szczególności dotyczących ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego.

Działania w zakresie ograniczania patologii wśród młodzieży realizowane są także na bieżąco poprzez pracę kuratorów sądowych, którzy realizują zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń. Do poprawy efektywności ich pracy poprzez podniesienie poziomu profesjonalizmu wśród kuratorów zmierzają działania resortu sprawiedliwości oparte na wdrożeniu modelu zawodowo-społecznego kurateli sądowej. Co roku w budżecie Ministerstwa Sprawiedliwości zapewniane są środki na uruchomienie dodatkowych etatów kuratorskich.

FINANSOWANIE

Na realizację zadań wynikających z *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznego i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży* w roku 2006 w dyspozycji Ministra Pracy i Polityki Społecznej znajdowały się środki finansowe w wysokości 2 081 000 zł. Kwota ta została rozdysponowana na działania przewidziane tym programem w ramach realizacji resortowego Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną.

W budżecie Ministerstwa Sprawiedliwości zapewnione zostały środki na sukcesywną realizację zadań zapisanych w Programie, a dodatkowo zostały zagwarantowane znaczące środki finansowe pochodzące z funduszy strukturalnych UE przeznaczone na realizację Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”, w tym na projekty wspierające integrację zawodową i społeczną osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Natomiast Ministerstwo Edukacji Narodowej w związku z realizacją Programu sfinansowało:

- szkolenia specjalistycznych zespołów interdyscyplinarnych zaangażowanych w działania profilaktyczno-wychowawcze w środowiskach lokalnych (nauczycieli, policjantów, pracowników socjalnych, pracowników służby zdrowia, pedagogów i psychologów, kuratorów sądowych, przedstawicieli organizacji pozarządowych z terenu danego powiatu). Na tego rodzaju działania przeznaczono kwotę w wysokości 100 000 zł,
- szkolenia liderów młodzieżowych w ramach programu „Młodzi przeciw patologiom społecznym” realizowanego we współpracy z PEDAGOGIUM Wyższą Szkołą Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie – wydatkowana suma 24 000 zł,
- III ogólnopolski konkurs adresowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych na terenie całego kraju pn. *Młodzi przeciw patologiom społecznym* – zadanie realizowane we współpracy z PEDAGOGIUM Wyższą Szkołą Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie (dofinansowanie obejmowało koszt rozesłania do szkół ponadgimnazjalnych informacji o 3 edycji konkursu) – wydatkowana kwota 8 000 zł,

- kontynuację zadania podjętego w roku 2005 we współpracy z Warmińsko-Mazurskim Kuratorium Oświaty pn. „Wspomaganie szkół i placówek przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne w wychowaniu i profilaktyce”, na które przeznaczono kwotę 30 000 zł,
- ogólnopolski konkurs dla nauczycieli „Wywiadówka-Inaczej” – wydatkowana kwota 60 000 zł,
- ogólnopolską konferencję dla dyrektorów młodzieżowych ośrodków socjoterapii pn. „Aspekty funkcjonowania MOS w świetle prawa oraz narady z dyrektorami młodzieżowych ośrodków wychowawczych nt. *Potrzeba modernizacji placówek resocjalizacyjno-wychowawczych*” (25 000 zł),
- kursy doskonalące dla pracowników Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych Sposoby postępowania z wychowankiem zakażonym wirusem HIV w warunkach placówki resocjalizacyjnej – wydatkowana kwota 14 200 zł,
- ogólnopolski konkurs dla szkół i placówek wychowania pozaszkolnego na realizację programów wyrównywania szans edukacyjnych i kulturowych dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją z obszarów wiejskich pn. „Janko Muzykant” - 160 000 zł. Na zadania zlecone w tym konkursie przeznaczono środki finansowe w wysokości 179 923 zł.

W oparciu o wnioski zawarte w sprawozdaniu z realizacji *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży w 2005 roku*, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zlecił w 2006 roku do realizacji podmiotom pozarządowym zadanie publiczne pn. „wspieranie dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym i przestępczością (szczególnie z terenów wiejskich)”.

Miało ono na celu zapewnienie pomocy jednostkom z grupy ryzyka społecznego oraz rozwijanie infrastruktury prewencyjnej, w szczególności na terenach wiejskich. Konkurs wygrała oferta pn. „Szkolne Dni STOP Przemocy” Stowarzyszenia Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN. Na realizację tego zadania przeznaczona została kwota w wysokości 37 412 zł.

Należy zauważyć, że podobnie jak w ubiegłych latach większość podmiotów realizowało zadania zapisane w *Programie* korzystając ze środków własnych. Mając na uwadze pomoc dzieciom i młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym

jednostki samorządu terytorialnego zlecały organizacjom pozarządowym zadania z tego zakresu. Środki finansowe były przeznaczane także na tworzenie świetlic socjoterapeutycznych. Jak wykazują badania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej nakłady na tego rodzaju działania są w dalszym ciągu zbyt małe.

Podmioty realizujące *Program* bardzo często same poszukują nowych źródeł finansowania na zadania zalecane w Programie. Należy w tym miejscu zauważyć, że MSWiA będzie wspomagało na poziomie krajowym wdrażanie Programu „Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka - DAPHNE III na lata 2007 – 2013”.

Program ten został przyjęty przez Radę Unii Europejskiej dnia 5 marca 2007 roku i Parlament Europejski w dniu 22 maja 2007 roku (wejdzie w życie po jego opublikowaniu w dzienniku Urzędowym UE. Jest on kontynuacją działań Unii Europejskiej z zakresu walki z przemocą objętych w poprzednich latach programami DAPHNE oraz DAPHNE II i stanowi część programu „*Prawa Podstawowe i Sprawiedliwość*”.

Do najważniejszych celów Programu „*Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III*” należą m.in.: walka z wszelkimi formami przemocy (fizycznej, seksualnej i psychicznej) wobec dzieci, młodzieży i kobiet (w tym m.in.: zapobieganie i zwalczanie wykorzystywania seksualnego, przemocy w rodzinie, przemocy w szkole) oraz zapewnienie wsparcia ofiarom przemocy i grupom ryzyka.

Program adresowany jest do wszystkich grup, które bezpośrednio lub pośrednio zajmują się zjawiskiem przemocy, a więc zarówno do ofiar przemocy i grup osób nią zagrożonych, jak i do pozostałych pośrednich grup takich jak m.in. kadra nauczycielska i edukacyjna, Policja, Straż Graniczna, pracownicy socjalni, władze lokalne i krajowe, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, organizacje pozarządowe, związki zawodowe i wspólnoty wyznaniowe.

Jednym z podstawowych elementów programu *DAPHNE III* jest wspieranie podmiotów realizujących cele programu w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz pomocy ofiarom m.in. poprzez udzielanie dotacji operacyjnych oraz dotacji na konkretne projekty ponadnarodowe leżące w interesie UE przedstawione przez podmioty z co najmniej dwóch państw członkowskich (m.in. przez organizacje pozarządowe, władze lokalne na właściwym poziomie, lokalne jednostki służb

bezpieczeństwa i porządku publicznego, ośrodki naukowe i badawcze etc.). Planowany budżet programu DAPHNE III na lata 2007-2013 to 116,85 mln euro.

Rola MSWiA ma charakter pomocniczy i ma ułatwiać korzystanie z programu DAPHNE III. Procedura ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu jest prowadzona jedynie przez Komisję Europejską.

UWAGI I POSTULATY WYKONAWCÓW PROGRAMU

W 2006 roku Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej po raz trzeci przeprowadziło badania ankietowe w obszarze pomocy społecznej. Zebrany w ten sposób materiał pozwolił na przeprowadzenie analizy porównawczej z trzech ostatnich lat. Dzięki badaniu uzyskano obraz zmian zachodzących w środowiskach lokalnych w zakresie opieki nad dzieckiem.

Porównując dane za okres trzech lat, pierwszym spostrzeżeniem, jest powolna, ale wyraźna tendencja spadkowa liczby placówek wsparcia dziennego, co obrazuje tab. 1. Tendencja ta utrzymuje się również, gdy analizuje się, ile nowych placówek przybyło w danym roku (tab. 2).

Tab. 1

ROK	2004	2005	2006
Ogółem placówek wsparcia dziennego	4156	3985	3820

Tab. 2

ROK	2004	2005	2006
Przybyło placówek	383	245	202

Nadal najwięcej placówek wsparcia dziennego jest prowadzonych przez gminy. Placówki prowadzone na wsiach stanowią 57% wszystkich placówek gminnych. Na 163 placówki wsparcia dziennego prowadzone przez powiat, na wsi działa tylko 36. Ponadto podmioty niepubliczne częściej zakładają i prowadzą placówki w miastach niż na wsiach.

W roku 2006 o ok. 4% w porównaniu do 2005 roku spadła liczba dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym, objętych wsparciem w systemie pomocy społecznej (por. tab. 3). W zajęciach organizowanych w placówkach wsparcia dziennego uczestniczyło w 2006 roku 120.791 dzieci i młodzieży, w tym 34.867 osób na wsi. W innych formach wsparcia wzięło udział ogółem 260.707 dzieci i młodzieży, w tym na wsiach 48.723 osoby.

Tab. 3

ROK	2004	2005	2006
Dzieci objęte wsparciem	272730	394527	381498

W 2006 roku utrzymała się tendencja spadkowa w nakładach finansowych ponoszonych na utrzymanie różnych form wsparcia dla dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Ogółem wydatkowano w roku ubiegłym 160.358.950 zł, co stanowi spadek nakładów w porównaniu z kwotą 185.238.424 zł wydaną w roku 2005. Spadła również ogólna kwota wydatków ze środków własnych samorządów. W 2006 roku wynosiła ona 151.632.379 zł (w roku 2005 samorzady ze środków własnych wydały ogółem 172.763.877 zł.). Tendencję spadkową widać wyraźnie, analizując kwoty wydawane na przestrzeni ostatnich trzech lat na utrzymanie placówek wsparcia dziennego. Zjawisko to obrazują tabele 4 i 5.

Tab. 4

ROK	2004	2005	2006
Ogólne koszty utrzymania placówek wsparcia dziennego	127 375 254 zł	117 995 126 zł	109 396 798 zł

Tab. 5

ROK	2004	2005	2006
Koszty utrzymania placówek wsparcia dziennego ze środków własnych	67 106 010 zł	111 127 393 zł	103 749 214 zł

Natomiast wyraźnie wzrosła kwota przeznaczona w 2006 roku na zakup sprzętu do placówek wsparcia dziennego i innych form wsparcia dzieci i młodzieży. Tendencje te przedstawiają dane zawarte w tab. 6 i 7. W roku 2006 wydatkowano ogółem o ok. 6% środków więcej niż w roku 2005.

Tab. 6

ROK	2004	2005	2006
Wysokość środków na zakup sprzętu	5 000 018 zł	5 823 305 zł	16 436 859 zł

Tab. 7

ROK	2004	2005	2006
Wysokość środków na zakup sprzętu ze środków własnych	4 267 246 zł	5 251 674,00 zł	14 268 444,54 zł

Ogólny koszt realizacji działań związanych ze wsparciem dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie wyniósł w 2006 roku w skali kraju 179.655.266 zł., w tym na terenach wiejskich wydatkowano 10.348.016 zł. Zdecydowana większość środków pochodziła z budżetów samorządów gminnych i powiatowych. W stosunku do roku 2005, w którym wydano ogółem 206.359.811 zł na realizację działań związanych ze wsparciem w środowisku dzieci i młodzieży również i w tym zakresie w roku 2006 odnotowano spadek nakładów.

Należy także zauważyć, iż w szacunkach samorządów na przestrzeni ostatnich trzech lat spada liczba dzieci wymagających opieki, wsparcia działań profilaktycznych i resocjalizujących. Omawianą sytuację przedstawia tab. 8. Jest to prawdopodobnie spowodowane wejściem w okres dorastania, a więc taki, w którym występuje największe zagrożenie niedostosowaniem społecznym, dzieci z niżu demograficznego.

Tab. 8

Dzieci wymagające opieki	lb. dzieci ogółem	w tym na wsi
2006 rok	109625	44506
2005 rok	119355	58955
2004 rok	167976	68679

W ramach przeprowadzonego badania samorządy zostały również poproszone o oszacowanie w skali 1 – 10 najczęściej występujących powodów pozostawiania tak znacznej grupy dzieci i młodzieży poza systemem wsparcia. Największą ilość punktów uzyskał, podobnie jak w latach ubiegłych, brak środków finansowych na podejmowanie stosownych działań. Następnie wskazywano na częstą odmowę korzystania z tej formy pomocy zarówno ze strony dzieci jak i rodziców. Najmniej istotny okazał się tu brak stosownych postanowień sądowych. Przekrój oceny czynników zagrożenia na przestrzeni trzech lat przedstawia tab. 9.

Tab. 9

Rok	brak środków	brak stosownych postanowień sądowych	odmowa korzystania z tej formy pomocy	Inne powody
	lb. punktów	lb. Punktów	lb. punktów	lb. Punktów
2006	8	5	6	5
2005	8	4	5	5
2004	8	4	5	5

Wydaje się, że zauważalna, przy porównywaniu danych zgromadzonych na przestrzeni trzech lat, tendencja spadkowa, zarówno w liczbie placówek wsparcia dziennego jak i w nakładach przeznaczanych na te cele przez samorządy terytorialne, ma kilka przyczyn.

Taką sytuację powoduje w dużej mierze sytuacja finansowa samorządów, które od 2004 roku prawie w całości przejęły finansowanie wszystkich działań związanych z opieką nad dzieckiem. Środki otrzymywane przez samorządy z dotacji celowych budżetu państwa, w tym z dotacji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej opisanych w pkt I, stanowiły w 2006 roku zaledwie ok. 6% ogólnych kosztów realizacji działań związanych ze wsparciem dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie. **Na brak wystarczających środków finansowych jako czynnik najbardziej przeszkadzający w rozwoju środowiskowego systemu wsparcia wskazują również wyniki oceny**

największych zagrożeń dla tych działań dokonane przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (por. tab. 9).

Nie bez znaczenia dla tendencji spadkowej liczby placówek wsparcia dziennego w ostatnich latach jest również zjawisko niżu demograficznego, które obecnie objęło grupę dorastającej młodzieży, najbardziej podatnej na zagrożenia prowadzące do niedostosowania społecznego.

Zdecydowanie pozytywnym zjawiskiem, świadczącym o dobrej woli samorządów, we wspieraniu działań placówek wsparcia dziennego jest wzrost nakładów na wyposażenie istniejących już ośrodków w sprzęt i inne przedmioty trwałego użytku.

Z kolei zaangażowane w realizację *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocy wśród Dzieci i Młodzieży* szkoły i placówki oświatowe zwróciły uwagę, iż w 2006 roku:

- zwiększyła się liczba podmiotów, z którymi współpracują placówki w ramach realizacji *Programu*,
- działaniami profilaktycznymi zostali objęci również rodzice uczniów, którzy poprzez otrzymane materiały oraz udział w spotkaniach z wychowawcami lub zaproszonymi specjalistami mogą poszerzyć wiedzę na temat współczesnych zagrożeń młodzieży,
- bardzo pomocne w realizacji programów profilaktycznych było współdziałanie z placówkami pozaszkolnymi, każda placówka wychowania pozaszkolnego posiadała specjalną ofertę działań alternatywnych dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem i niedostosowanych społecznie,
- w sytuacjach kryzysowych szkoły i placówki podejmowały działania naprawcze,
- wielu uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym podjęło terapię w specjalistycznych ośrodkach oraz zostało objętych indywidualną terapią na terenie szkoły,
- przypadki patologii stwierdzonej w rodzinach uczniów zostały zgłoszone do właściwych instytucji, co spowodowało zminimalizowanie skutków negatywnego oddziaływania środowiska rodzinnego na ucznia,
- w ramach monitorowania działań profilaktyczno-wychowawczych w szkołach ustalono, że niektórzy rodzice nie wykazują zainteresowania uczestnictwem

w realizacji zadań zawartych w programach profilaktycznych i wychowawczych. W związku z powyższym w dalszych działaniach zachodzi potrzeba podejmowania zadań mających na celu zaktywizowanie rodziców uczniów w tym zakresie.

Wskazały one także na konieczność zintensyfikowania działań w następujących obszarach:

- prowadzenie diagnozy środowiska szkolnego pod kątem zagrożenia uczniów szkół i placówek oświatowych niedostosowaniem społecznym,
- organizacja różnych form pomocy dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym poprzez:
 - zajęcia socjoterapeutyczne,
 - realizację programów profilaktycznych,
 - zajęcia w świetlicach opiekuńczych działających przy szkołach,
 - zajęcia pozalekcyjne,
 - pomoc materialną, finansową, prawną,
 - dożywianie,
 - warsztaty terapeutyczne,
 - grupy wsparcia,
 - prowadzenie akcji informacyjnej wśród dzieci, młodzieży i ich rodziców na temat możliwości skorzystania ze specjalistycznej pomocy różnego rodzaju placówek;
- zwiększenie zakresu współpracy Policji ze szkołami pod kątem dostosowywania „*Procedur postępowania nauczycieli i metod współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością*” do problemów zdiagnozowanych w danej szkole, w tym:
 - organizację spotkań z pedagogami i nauczycielami,
 - utrzymywanie roboczych kontaktów ze szkołą,
 - organizowanie wspólnych szkoleń z uwzględnieniem problematyki zawartej w *Procedurach*;
- wspólne uczestnictwo szkoły i Policji w lokalnych programach profilaktycznych dotyczących zapobiegania demoralizacji i przestępczości nieletnich,

- opracowywanie i realizacja planów pozyskiwania rodziców do współpracy ze szkołą/ placówką we wskazanym wyżej zakresie,
- uwzględnienie badań dotyczących skuteczności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania niedostosowaniu społecznemu.

W 2006 roku Policja położyła szczególny nacisk na prowadzenie zarówno doraźnych jak i długofalowych działań skierowanych na zapobieganie i przeciwdziałanie demoralizacji nieletnich. Przyjęte kierunki skupiały się głównie na wczesnej edukacji i poradnictwie oraz pracy w zakresie szeroko rozumianej profilaktyki. Szczególny nacisk został położony na organizację i prowadzenie spotkań edukacyjnych na terenie szkół i placówek opiekuńczo – wychowawczych. Takie działania podyktowane były koniecznością przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich poprzez, m.in. prowadzenie zajęć z zakresu profilaktyki wiktymologicznej, a więc rozpoznawania symptomów niebezpieczeństw w określonych sytuacjach, unikania ich oraz uczenia najmłodszych, jak nie stać się ofiarą przestępstwa ze strony dorosłych i rówieśników.

Natomiast MSWiA w oparciu o doświadczenia z realizacji Programu w 2006 roku oraz w latach ubiegłych planuje:

- opracowanie kwestionariusza ewaluacyjnego, który posłuży do oceny jego wykonania w 2007 roku,
- rozpowszechnienie kwestionariusza wśród realizatorów *Programu*,
- opracowanie na podstawie dotychczasowych sprawozdań listy działań priorytetowych do realizacji w ramach programu. Będzie to odpowiedź zarówno na potrzeby, jak i problemy sygnalizowane przez podmioty zaangażowane w wykonywanie Programu;
- rozpowszechnienie listy wśród realizatorów programu, a także zamieszczenie jej na stronie internetowej MSWiA.

PODSUMOWANIE

Trzeci rok funkcjonowania *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży* przyniósł wzrost liczby podmiotów zaangażowanych w jego realizację. Wykonawcy zadań zalecanych w tym dokumencie informowali o podjęciu współpracy m.in. z:

- Regionalnymi Centrami Polityki Społecznej,
- Komendami Wojewódzkimi Policji,
- Strażą Miejską (Gminną),
- Placówkami Doskonalenia Nauczycieli,
- Centrum Metodycznym Pomocy Psychologiczno Pedagogicznej w Warszawie,
- Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie,
- Sądami Wojewódzkimi i Sądami Okręgowymi,
- Kuratorami sądowymi,
- Poradniami Psychologiczno – Pedagogicznymi,
- Ośrodkami Pomocy Społecznej,
- wyższymi uczelniami,
- organizacjami pozarządowymi,
- Biurem Rzecznika Praw Dziecka,
- Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Warszawie,
- Miejskimi Ośrodkami Profilaktyki i Terapii Uzależnień,
- Stacjami Sanitaro - Epidemiologicznymi,
- parafiami,
- mediami regionalnymi,
- Ochotniczym Hufcem Pracy,
- placówkami opiekuńczo – wychowawczymi,
- Wojewódzkimi Inspektoratami Transportu Drogowego.

Podmioty wdrażające ujęte w *Programie* działania uprzedzające, powstrzymujące, interwencyjne oraz programy modułowe wzbogacały je własnymi, dostosowanymi do potrzeb rozwiązaniami.

W minionym roku opracowano i realizowano również wiele ciekawych i nowatorskich programów, które jak wynika z przekazanych informacji, są kontynuowane. Wiele z tych inicjatyw dotyczyło zapobiegania i zwalczania agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży oraz kształtowania właściwych postaw.

Z przekazanych sprawozdań wynika także, że w 2006 roku podmioty wdrażające *Program* zintensyfikowały działania skierowane do młodzieży z zagrożonych środowisk. Szczególnie w tym zakresie wyróżniły się Ochotnicze Hufce Pracy, które aktywnie realizują *Program* od początku jego funkcjonowania. W minionym roku podjęły one różnorodne działania na rzecz młodzieży pochodzącej z grup ryzyka, w tym również spoza OHP. Utworzyły m.in. 5 nowych świetlic środowiskowych (obecnie w ramach struktur OHP jest ich 66), w których prowadzono m.in. zajęcia kompensacyjne i socjoterapeutyczne oraz indywidualne programy korekcyjne. Natomiast w ramach organizacji czasu wolnego młodzieży szkolnej organizowano zajęcia w zakresie kultury, rekreacji i sportu, mające na celu rozwijanie zainteresowań i uzdolnień wychowanków. Ponadto we wszystkich 16 województwach OHP realizowały zadania programowe, które miały na celu motywację i aktywizację młodzieży zagrożonej marginalizacją i niedostosowanej społecznie do uzupełniania oraz podwyższania wykształcenia, nabywania wiedzy i nowych umiejętności. Ogółem zorganizowano 554 tego rodzaju przedsięwzięcia.

Wskazane jest, aby w kolejnych latach realizacji *Programu* szczególny nacisk położyć na działania zachęcające dzieci i młodzież do wycofywania się z podejmowanych zachowań ryzykownych, wspierające ich ogólny rozwój, a także pokazujące jak właściwie zagospodarować czas wolny.

W 2006 roku zwracano większą niż dotychczas uwagę na aktywizowanie dzieci i młodzieży oraz włączanie ich w podejmowane działania m. in. poprzez szkolenia liderów młodzieżowych.

Jednym z ważniejszych elementów *Programu* są „Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem i prostytucją”. Podmioty wdrażające ten moduł nie tylko rozpowszechniały procedury, ale także tworzyły własne, mające stanowić odpowiedź na pojawiające się problemy i zagrożenia.

W ramach *Programu* realizowane są zadania z obszaru „Probacji alternatywnej dla pobytu młodzieży w placówkach resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych”, a także wdrażane są strategie interwencyjne i resocjalizacyjne. Należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że specyfika powyższych działań generuje znaczne obciążenia finansowe. Jednakże kierowanie pomocy do młodych ludzi, u których występuje już zdiagnozowana patologia i którzy potrzebują wsparcia w powrocie do satysfakcjonującego i społecznie użytecznego stylu życia powinno mieć znaczenie priorytetowe. Dlatego też działania z tego zakresu powinny być szczególnie promowane w związku z realizacją *Programu*, a co za tym idzie należałoby podjąć działania mające na celu zabezpieczenie odpowiednich środków na ten cel.

Podmioty wdrażające *Program* w 2006 roku realizowały także szereg przedsięwzięć i programów profilaktycznych, mających na celu promowanie zdrowego stylu życia oraz zapobieganie konkretnym zagrożeniom. Większość z zaproponowanych działań zaplanowana została na dłuższy okres czasu. Tym samym zwiększa się prawdopodobieństwo ich efektywności i przydatności.

Podkreślenia wymaga fakt, iż w związku z realizacją *Programu* nadal tworzone są lokalne koalicje na rzecz dzieci i młodzieży oraz powoływane zespoły interdyscyplinarne i interwencyjne. Analiza sprawozdań wykazała, że podmioty sygnalizują wręcz dalszą potrzebę powstawania tego typu struktur oraz zawierania umów o współpracy i długofalowych porozumień.

Punktem wyjścia dla podjęcia skutecznych działań powinna być uprzednia diagnoza sytuacji. Podobnie jak w ubiegłych latach, w 2006 roku coraz więcej podmiotów realizujących *Program* dokonywało takiej oceny samodzielnie lub też we współpracy z innymi podmiotami. Przykładem może być Kuratorium Oświaty z terenu województwa lubuskiego, które zaplanowało działania w oparciu o wnioski zawarte w raporcie Uniwersytetu Warszawskiego dotyczące urazów, agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży szkolnej w Polsce. W oparciu o te badania Kuratorium Oświaty opracowało program działań w zakresie przeciwdziałania agresji i przemocy w lubuskich szkołach i placówkach oświatowych przewidujący m.in. pomoc dla szkół w budowaniu nowych procedur działań interwencyjnych oraz w doskonaleniu procedur dotychczas funkcjonujących. Mając na uwadze skuteczne przeciwdziałanie narkomanii w szkołach, z inicjatywy Komendy Miejskiej Policji w Słupsku zlecono Pomorskiej Agencji Prognoz

i Analiz w Darłowie – Pracowni Badania Rynku Opinii Publicznej w Koszalinie, przeprowadzenie w wybranych losowo 5-ciu szkołach ponadgimnazjalnych diagnozy uzależnień. Na podstawie uzyskanych tą drogą wyników, w zakresie uzależnień, Policja mogła ustalić i skonkretyzować działania profilaktyczne i prewencyjne, które podejmowane są w toku codziennej służby w czasie planowych akcji tematycznych.

Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży promuje od początku swojego funkcjonowania tworzenie środowiskowych świetlic socjoterapeutycznych, klubów, miejsc, w których dzieci i młodzież mogą konstruktywnie spędzać czas wolny oraz uczyć się prawidłowych zachowań. W 2006 roku Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej odnotowało spadek liczby placówek wsparcia dziennego. Zjawisko to uwarunkowane jest wieloma czynnikami - przede wszystkim niedostateczną ilością środków finansowych. Warto jednak zauważyć, że w tym samym okresie wyraźnie wzrosła kwota przeznaczona na zakup sprzętu do placówek wsparcia dziennego i innych form wsparcia dzieci i młodzieży. Mając na uwadze duże znaczenie tego rodzaju placówek we wczesnej profilaktyce *Program* nadal będzie propagował działania z tego zakresu oraz promował podmioty, które mają w tym obszarze szczególne osiągnięcia.

Analiza sprawozdań z realizacji *Programu* w 2006 roku wykazała, że jest on realizowany i wzbogacany przez podmioty, które wdrażają nowe rozwiązania mające na celu zapobieganie niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Należy także podkreślić, że wykonawcy *Programu* wskazują nie tylko na potrzebę jego realizacji, ale także wnoszą własne uwagi do dokumentu.

Trzy lata wdrażania *Programu* pokazały, że jest on wciąż aktualny i odpowiada na pojawiające się problemy. Ponadto zadania zawarte w dokumencie są tak skonstruowane, że pozostawiają duży margines swobody dla jego realizatorów, a przede wszystkim pozwalają na indywidualne dostosowanie zawartych w nim propozycji przedsięwzięć do lokalnych potrzeb. W Komendzie Głównej OHP opracowano projekty i wytyczne do realizacji *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży*, które były realizowane we wszystkich województwach i objęto nimi ponad 32.000 uczestników OHP oraz młodzież ze środowisk lokalnych. Ciekawą inicjatywą Komendy Głównej OHP było zorganizowanie konkursu mającego na celu

dofinansowanie najlepszych projektów, realizowanych w ramach *Programu*. Wyróżniono i nagrodzono dotacjami 67 projektów. We wszystkich zgłoszonych programach wzięło udział 4 850 osób. Całkowity koszt dofinansowania wyniósł 303 478 złotych. Celem tych projektów było uzyskanie przez młodych ludzi wiedzy z zakresu profilaktyki uzależnień, aktywizacji społecznej, wzmocnienie poczucia ich wartości, rozwój osobowości, przygotowanie do wejścia na rynek pracy oraz kształtowanie i próba wprowadzenia zmian w ich postawach. Ponadto zorganizowanie tych przedsięwzięć miało sprzyjać przeciwdziałaniu demoralizacji, ograniczaniu zjawiska przestępczości i patologii, uzależnienia od środków odurzających i uzależnień cywilizacyjnych. Młodzież miała szansę poszerzyć wiedzę o otaczającym świecie i uświadomić sobie wartość tej wiedzy.

***Program* pokazuje także obszary, w których należy podjąć natychmiastowe działania. Zwraca ponadto uwagę na konieczność dofinansowania określonych zadań. Wnioski z jego dotychczasowej realizacji zostaną szeroko rozpropagowane m.in. celem zaprezentowania przedsięwzięć jakie na rzecz zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży realizowane są na terenie kraju.**

OPRACOWANO: w Wydziale do Spraw Profilaktyki i Współpracy ze Społeczeństwem Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH i ADMINISTRACJI

KONTAKT: Elżbieta Rusiniak [tel. (022) 60-162-89; elzbieta.r@mswia.gov.pl]
Katarzyna Świątkowska [tel. (022) 60-147-06; swiatkowska.k@mswia.gov.pl]
Katarzyna Kopertowska [tel. (022) 60-145-93; katarzyna.kopertowska@mswia.gov.pl]

REKOMENDACJE

Jednym z elementów *Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży* jest Lista Rekomendowanych Programów Profilaktycznych. Lista ta stanowi wskazówkę dla innych podmiotów jakie działania mogą podjąć mając na uwadze zapobieganie niepożądanym zjawiskom wśród dzieci i młodzieży, a także jak kształtować ich umiejętności i prawidłowe zachowania. Dotychczas najczęściej realizowanymi programami były „Stop Przemocy” Katolickiej Fundacji Pomocy Osobom Uzależnionym i Dzieciom KARAN oraz „Wychowawca Podwórkowy i „Pedagog Uliczny” Krajowego Komitetu Wychowania Resocjalizującego.

W 2006 roku wdrażano wiele ciekawych inicjatyw i programów profilaktycznych. Poniżej zamieszczone zostały wybrane propozycje działań, o które zostanie wzbogacona Lista Rekomendowanych Programów i Działań Profilaktycznych.

Szkoły Podstawowe z terenu województwa podlaskiego

Kuratorium Oświaty

WSPÓŁPRACA SZKÓŁ IMIENIA JANA PAWŁA II W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

Założenia: Wychowanie w duchu wartości winno być priorytetowym działaniem szkoły w pracy nad koordynacją moralną młodych ludzi. Przyjęcie imienia Jana Pawła II jest dla każdej szkoły zaszczytem i zobowiązaniem. Postać Papieża pozwala wskazać, jak ważne jest by młodzi ludzie kierowali się w życiu miłością, dostrzegali obok drugiego człowieka i działali na rzecz innych. We współczesnym świecie młodzież potrzebuje i poszukuje autorytetów. Szkoły, które przyjęły imię Jana Pawła II mają większą możliwość i szansę na wskazywanie tychże wartości swoim uczniom.

Cele: Wypracowanie zasad współpracy pomiędzy placówkami oświatowymi z terenu województwa oraz harmonogramu imprez i uroczystości integrujących środowiska szkolne. Zjazdy Podlaskiej Rodziny Szkół im. Jana Pawła II są okazją do integracji dzieci

i młodzieży z różnych szkół, wspólnej zabawy i modlitwy, wymiany doświadczeń a przede wszystkim przybliżenia uczniom postaci Papieża, jego nauk i wartości, które w sposób szczególnie nakazują, aby młodzi ludzie w życiu kierowali się miłością, dostrzegali obok drugiego człowieka i działali na rzecz innych.

Realizatorzy: wychowawcy i pedagodzy, kuratoria.

Obszar realizacji: teren województwa podlaskiego.

Adresaci: dzieci i młodzież ze szkół objętych programem.

Uzyskane efekty: Wymiana pomiędzy placówkami oświatowymi wzajemnych doświadczeń i własnej praktyki w zakresie działań mających na celu upowszechnianie i wdrażanie w wychowaniu dzieci i młodzieży wartości przekazanych przez Ojca Świętego oraz zainspirowanie do dalszego rozwoju i wzajemne ukazanie możliwości wdrażania tych idei w życie współczesnej szkoły. Program akcentuje doniosłą rolę wychowawcy w odkrywaniu wartości przez dziecko, we wskazaniu przez pedagoga możliwości dokonania właściwych wyborów i kierowania swoim życiem i rozwojem. Niezwykle istotne jest tu również celne demaskowanie antywartości, przeciwstawianie się ich ekspansji i eliminowanie związanych z nimi zagrożeń za środowiska młodych ludzi.

Kontakt:

Kuratorium Oświaty w Białymstoku

ul. Rynek Kościuszki 9
15-950 Białystok
tel. (0-85) 741 58 48
fax (0-85) 741 58 59
e-mail: kuratorium@kuratorium.bialystok.pl

Szkoły Podstawowe z terenu województwa podlaskiego

Kuratorium Oświaty

„SZKOŁA PROMUJĄCA ZDROWIE”

W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

Ruch szkół promujących zdrowie (SzPZ) rozwija się w Europie od 15 lat i obejmuje obecnie 45 krajów stowarzyszonych w Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie, którym wspólnie patronują Światowa Organizacja Zdrowia (Biuro Regionalne dla Europy), Rada Europy i Komisja Europejska. Wspomniane organizacje międzynarodowe wiążą z rozwojem tego ruchu nadzieje na lepszą jakość życia ludzi

w zjednoczonej Europie. Polska znalazła się w gronie pierwszych ośmiu krajów, które zostały przyjęte do ESSzPZ już w 1992 roku.

Założenia: Koncepcja Szkoły Promującej Zdrowie „wyrosła” z ogólnych założeń promocji zdrowia, rozwijanej przez Światową Organizację Zdrowia oraz z dorobku kilku międzynarodowych konferencji poświęconych szkolnej edukacji zdrowotnej. Nie ma jednej, ogólnie przyjętej definicji takiej szkoły. Każdy kraj wypracowuje swój model SzPZ w zależności od uznawanych wartości oraz własnych doświadczeń. W Polsce koncepcja szkoły promującej zdrowie stale się rozwija i ulega modyfikacjom. Główne założenia programu można scharakteryzować następująco:

- szkoła jest środowiskiem, którego społeczność nie tylko uczy się i pracuje , ale także żyje tzn. nawiązuje kontakty z innymi, przeżywa porażki i sukcesy, odpoczywa, bawi się, jest więc miejscem, w którym społeczność ma nie tylko wywiązywać się z obowiązków, ale także powinna dobrze się czuć;
- szkoła jest elementem środowiska lokalnego: oba te środowiska wzajemnie na siebie oddziałują;
- szkoła jest miejscem, które przygotowuje młodych ludzi nie tylko do następnego etapu edukacji, ale również do życia, w tym do dokonywania „zdrowych” wyborów.

Cele:

- tworzenie przez szkołę warunków sprzyjających promowaniu, ochronie i pogłębianiu zdrowia;
- umożliwienie aktywnego uczestnictwa społeczności szkolnej w działaniach na rzecz zdrowia;
- podnoszenie świadomości zdrowotnej wśród dzieci i młodzieży.

Realizatorzy: dyrektorzy szkół, nauczyciele, Rady Pedagogiczne, kuratorzy oświaty

Obszar realizacji: program jest przewidziany do realizacji na terenie całego kraju przez zainteresowane szkoły, lokalnie ma zasięg wojewódzki.

Adresaci: dzieci uczęszczające do przedszkoli i szkół podstawowych.

Uzyskane efekty: Zdrowie jest wartością, która obok wykształcenia i warunków ekonomicznych decyduje o jakości życia człowieka. Program pozwala na zapewnienie

młodym ludziom harmonii w najważniejszych wymiarach: fizycznym, psychicznym i społecznym.

W bieżącym roku szkolnym w województwie podlaskim koncepcję SzPZ realizuje 11 przedszkoli i 21 szkół podstawowych. Systematycznie odbywają się spotkania szkolnych koordynatorów promocji zdrowia organizowane przez Kuratorium Oświaty w Białymstoku. Szkoły realizujące koncepcję od kilku lat, otrzymały Certyfikaty przynależności do wojewódzkiej sieci przyznane przez Podlaskiego Kuratora Oświaty.

Kontakt:

Kuratorium Oświaty w Białymstoku

ul. Rynek Kościuszki 9
15-950 Białystok
tel. (0-85) 741 58 48
fax (0-85) 741 58 59
e-mail: kuratorium@kuratorium.bialystok.pl

Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

Kuratorium Oświaty w Białymstoku

Teatr Dramatyczny w Białymstoku

Niekonwencjonalna formuła profilaktyki – „wychowanie młodzieży poprzez sztukę” w formie Festiwalu Małych Form Teatralnych pod hasłem:

„DRAMAT I TRAGEDIĘ POZOSTAW TEATROWI”

Drama to psychologiczno – pedagogiczna technika teatralna, łącząca elementy pracy i zabawy, wykorzystywana do celów edukacyjnych. Jako metoda kompleksowego, wszechstronnego rozwijania osobowości i doskonalenia komunikacji interpersonalnej jest doskonałym narzędziem nauczania i wychowania. Pomaga w pełnym wyrażeniu uczuć, ułatwia komunikację i sygnalizację innym własnych potrzeb, pragnień i lęków. Stymuluje rozwój zdolności umysłowych, wyzwala spontaniczność, pogłębia i wzbogaca przeżycia zachowań własnych i innych ludzi, jest doskonałą metodą wychowania moralnego.

Założenia: Brak konkretnych i interesujących propozycji dla młodzieży prowadzi do tworzenia się różnych patologii – alkoholizmu, narkomani, które stają się sposobem na

życie tych, którzy się nudzą, są sfrustrowani i osamotnieni. Spośród wielu dotyczących młodzież złożonych problemów społecznych te wydają się być zjawiskiem szczególnie groźnym. Prezentacja form teatralnych pozwala zwrócić uwagę na ogromną rolę w kreowaniu zachowania dziecka najbliższego środowiska szkolnego.

Cele:

- ograniczenie skali zjawiska narkomanii, alkoholizmu, przemocy i nietolerancji w środowisku szkolnym,
- pobudzenie aktywności wychowawców,
- integracja środowiska lokalnego w walce przeciwko negatywnym zjawiskom społecznym dotyczącym młode pokolenie.

Adresaci: młodzież gimnazjalna, wychowawcy, kuratorzy.

Realizatorzy: Komenda Wojewódzka Policji, Teatr Dramatyczny i Kuratorium Oświaty w Białymstoku.

Obszar realizacji: teren województwa podlaskiego.

Uzyskane efekty: Podstawową wartością tej formy profilaktyki jest samorealizacja, która stwarza młodzieży dogodne warunki do przezwyciężenia kryzysu dorastania. Prezentacje teatralne pozwalają w przystępny sposób i w atrakcyjnej dla młodzieży formie ukazać model funkcjonującej współcześnie rodziny, w której młody człowiek niejednokrotnie pozostawiony jest samemu sobie. W zgodnej opinii środowisk artystycznych oraz pedagogicznych spektakle prezentowane na Festiwalu Małych Form Teatralnych stanowią doskonale narzędzie do realizacji zajęć profilaktycznych z młodzieżą w szkołach województwa podlaskiego.

Kontakt:

Kuratorium Oświaty w Białymstoku

ul. Rynek Kościuszki 9

15-950 Białystok

tel. (0-85) 741 58 48

fax (0-85) 741 58 59

e-mail: kuratorium@kuratorium.bialystok.pl

Środowiskowy Hufiec Pracy 10-3 DKM w Łomży – oddział w Zambrowie
Zasadnicza Szkoła Zawodowa i Gimnazjum przy Stowarzyszeniu Wspierania
Edukacji i Rynku Pracy w Zambrowie

„JAK ŻYĆ Z LUDŹMI”

PROGRAM PROFILAKTYCZNY DLA MŁODZIEŻY

Założenia: Nowa klasa, nowa szkoła, nowy wychowawca – to dla młodego człowieka bardzo duża zmiana i presja. Czuje się on zagubiony w nowym środowisku, dlatego dla prawidłowego funkcjonowania w klasie i szkole ogromne znaczenie ma integracja z grupą rówieśniczą, poczucie przynależności i akceptacji, brak problemów w kontaktach z innymi ludźmi oraz umiejętności interpersonalne. Czynnikiem sprzyjającym występowaniu problemów wychowawczych wśród młodzieży są między innymi: niski poziom wykształcenia rodziców, skrajne ubóstwo, alkoholizm, kryminogenne zachowania członków rodziny, poczucie braku więzi z rodziną, wczesne przejawy agresywnego zachowania, niepowodzenia szkolne, zawężenie oczekiwań edukacyjnych, izolacja społeczna we wczesnym okresie życia, wyobcowanie i bunt. Z drugiej strony młodzież spotyka się z rosnącymi wymaganiami edukacyjnymi i zawodowymi w szkole, a w przyszłości na rynku pracy. Wielu młodych ludzi nie potrafi sprostać tym wymaganiom, oczekując pomocy w pokonaniu okresowych trudności w nauce, w relacjach interpersonalnych z rówieśnikami i dorosłymi. Większość z nich nie posiada umiejętności pracy w grupie, ma zaniżoną samoocenę.

Cele: Rozwinięcie najważniejszych umiejętności interpersonalnych oraz ułatwienie młodzieży efektywnego funkcjonowania w szkole i poza nią poprzez nauczanie jej:

- prawidłowej komunikacji z otoczeniem,
- podejmowania właściwych decyzji,
- radzenia sobie z presją rówieśniczą i naciskiem grupy,
- budowania właściwego wizerunku własnej osoby,
- radzenia sobie za stresem i agresją,
- właściwego gospodarowania wolnym czasem,
- otwartości i empatii.

Realizatorzy: kadra Środowiskowego Hufca Pracy 10-3 DKM w Łomży /oddział w Zambrowie/, wychowawcy oraz pedagog Zasadniczej Szkoły Zawodowej i Gimnazjum przy Stowarzyszeniu Wspierania Edukacji i Rynku Pracy w Zambrowie.

Obszar realizacji: Programem objęto 43 uczniów z Gimnazjum oraz z Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Zambrowie, w tym 18 wychowanków Ochotniczego Hufca Pracy.

Adresaci: Młodzież o zmniejszonych szansach życiowych, pochodząca z rodzin dysfunkcyjnych, patologicznych, niedostosowana społecznie, wymagająca i poszukująca opieki oraz możliwości kształcenia i zdobycia zawodu.

Uzyskane efekty: Elementy programu profilaktycznego „Jak żyć z ludźmi” były dobrze przyjęte przez młodzież, głównie ze względu na zastosowanie podczas ich realizacji metod aktywizujących uczestników. O jego skuteczności trudno się wypowiadać w kontekście grupowym, zauważalne natomiast były zmiany w nastawieniu do siebie i innych w indywidualnych przypadkach. Bardzo przydatne w pracy wychowawczej okazały się ćwiczenia budujące empatię, poczucie własnej wartości, kształtujące postawy asertywne, przygotowujące do podejmowania decyzji. Będą one upowszechniane w pracy z nowymi zespołami uczniowskimi od początku nowego roku szkolnego w formie zmodyfikowanego programu, obejmującego cykl zajęć z pedagogiem szkolnym i wychowawcami OHP, przy czynnym współdziałaniu wychowawców klas, którym realizacja programu posłuży do integracji zespołów wychowawczych.

Do niektórych zagadnień m.in. dotyczących zagospodarowania czasu wolnego, aktywności w walce ze stresem, postawy wobec przejawów uzależnień - młodzież była nastawiona sceptycznie, głównie ze względu na brak rozwiniętych zainteresowań i przejęte przez nią ze środowiska rodzinnego wzorce biernego spędzania czasu wolnego. Młodzież powieliła stereotypy myślowe i sposoby radzenia sobie w sytuacjach trudnych ukształtowane w rodzinie, często niekonstruktywne, co wskazuje przede wszystkim na potrzebę dłuższego podejmowania oddziaływań w tym zakresie. W celu utrwalenia pozytywnych efektów programu wskazana jest jego kontynuacja w latach następnych.

Kontakt:

Środowiskowy Hufiec Pracy 10-3 w Łomży
ul. Szosa Zambrowska 1/27
18-400 Łomża
tel./fax (86) 216 39 79
e-mail: shp.lomza@interia.pl

„JESTEM BEZPIECZNY”

Program prewencyjny „Jestem Bezpieczny” jest wieloobszarowym programem skierowanym głównie do dzieci i młodzieży klas 4 - 6 szkół podstawowych, mającym na celu:

- upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach, z jakimi młodzi ludzie mogą spotkać się w swym codziennym życiu, rozwijanie postaw umożliwiających unikanie, zapobieganie i pokonywanie niebezpieczeństw,
- zapoznanie dzieci i młodzieży z systemem działania służb i instytucji niosących pomoc w sytuacjach zagrożenia życia oraz zdrowia.

Upowszechnianie szeroko pojętej wiedzy na temat bezpieczeństwa za pomocą audycji radiowych jest, obok wojewódzkiego konkursu bezpieczeństwa dla szkół, drugim z elementów wspomnianego programu.

EMISJA NA ANTENIE RADIA LUBLIN AUDYCJI POŚWIĘCONYCH ZAGADNIENIOM BEZPIECZEŃSTWA w ramach PROGRAMU „JESTEM BEZPIECZNY”

Założenia: Wdrożenie i osiągnięcie założonych celów programu jest możliwe poprzez zapewnienie ciągłej współpracy Policji z przedstawicielami władz oświatowych, organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi. Odpowiedzią na tenże postulat było zobowiązanie specjalistów do spraw nieletnich i patologii do nawiązania współpracy z samorządowymi organami oświaty oraz podjęcia wspólnych przedsięwzięć wynikających z Programu.

Cele: Głównym celem programu jest przedstawienie dzieciom i młodzieży wiedzy na temat służby i roli policjanta na rzecz bezpieczeństwa, szkodliwości działania środków odurzających, narkotyków, alkoholu i nikotyny na organizm człowieka oraz przekazanie dzieciom i młodzieży wiedzy z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym oraz podstawowej znajomości prawa.

Nowatorskim elementem realizowanego Programu jest jednoczesne prowadzenie edukacji społeczeństwa na antenie Radia Lublin S.A. Specjalna forma propagowania treści zawartych w programie umożliwia dotarcie do szerokiego grona odbiorców, a dodatkowym atutem jest niestandardowa forma ich przekazania za pomocą audycji radiowej. Audycje tematyczne nagrywane były przy współudziale dzieci. Przedstawiciele Policji patrolowali wspólnie z przedstawicielami radia ulice miasta, odwiedzali dzieci wypoczywające na koloniach, półkoloniach i innych formach wypoczynku letniego. Konkretne interwencje, mogące służyć jako przykłady emitowane były na antenie radiowej. Audycjom radiowym zawsze towarzyszył komentarz policjanta – specjalisty w omawianym zakresie. Taka forma realizacji Programu „Jestem Bezpieczny” będzie kontynuowana do końca roku szkolnego, a także podczas tegorocznej akcji Bezpieczne Wakacje 2007 roku.

Tematy zagadnień emitowanych na antenie Radia Lublin w ramach programu „JESTEM BEZPIECZNY”:

- **POZNAJMY SIĘ Z POLICJĄ - POLICJANT PRZYJACIELEM DZIECI**
- **BEZPIECZEŃSTWO W DOMU**
- **POWIEDZ OBCEMU: „NIE !”**
- **POKAŻ MI SWÓJ KLUCZ, A POWIEM CI GDZIE MIESZKASZ**
- **NIE JESTEŚ SAM**
- **BĄDŹ SOBĄ**
- **BEZPIECZNY WYPOCZYNEK**
- **BEZPIECZNA DROGA**
- **BEZPIECZNA ZABAWA**

Realizatorzy: Komenda Wojewódzka Policji, Kuratorium Oświaty, Radio Lublin.

Obszar realizacji: teren województwa lubelskiego.

Adresaci: dzieci i młodzież z terenu województwa.

Uzyskane efekty: Wszystkie przedsięwzięcia zapobiegawcze Programu były skierowane na ograniczenie skutków oraz usuwanie i minimalizowanie przyczyn zdarzeń zagrażających zdrowiu i życiu dzieci i młodzieży.

Kontakt:

**Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie
Wydział Prewencji**

ul. Narutowicza 73
20-019 Lublin
tel. (0-81) 535 44 53
fax (0-81) 535 56 15
e-mail: edyta.naja.pasek@wp.pl

Projekt nauczycieli z Gimnazjum w Borowej Oleśnickiej

**PROJEKT DYDAKTYCZNO – WYCHOWAWCZY
„NIC O NAS BEZ NAS”
METODY ZAPOBIEGANIA UZALEŻNIENIOM I ZACHOWANIOM
PATOLOGICZNYM WŚRÓD MŁODZIEŻY**

Założenia: W obecnych czasach młodzież narażona jest na wiele pokus związanych z rozwojem cywilizacji. Efektem tego jest popadanie w uzależnienia, agresja, nieumiejętność radzenia sobie z problemami, panowania nad własnymi emocjami, przystępowanie do sekt. Problemy tego rodzaju wynikają między innymi z braku poczucia własnej wartości, obawy a nawet niechęci przed wyrażaniem własnych poglądów, braku autorytetów oraz zainteresowań i pasji. Założeniem niniejszego projektu jest zaangażowanie młodzieży w prace nad nim i przy jego realizacji, gdyż młodzi ludzie najlepiej znają swoje problemy, słabości oraz przyczyny skłaniające do niewłaściwych zachowań i popadania w uzależnienia.

Cele:

- zaangażowanie młodzieży w prace na rzecz młodzieży,
- uświadomienie młodzieży przyczyn niewłaściwych zachowań,
- poznanie zdrowotnych, prawnych i społecznych skutków powyższych zachowań,
- zaangażowanie w systematyczną pracę całej społeczności uczniowskiej,
- wzmocnienie poczucia własnej wartości wśród uczniów,
- integracja społeczności gimnazjalnej Gminy Długoleka.

Realizatorzy: nauczyciele i pedagodzy, terapeuci, młodzież.

Adresaci: Młodzież z gimnazjów w Długołęce.

Obszar realizacji: Gmina Długołęka, województwo dolnośląskie.

Etapy realizacji projektu: Projekt realizowany jest blokami tematycznymi, z których każdy poprzedzony jest Forum Gimnazjalistów, na którym uczniowie spotykają się z ciekawymi ludźmi oraz ekspertami z różnych dziedzin. Pracują warsztatowo i ustalają równocześnie metody i formy pracy w swoich szkołach. Każdego roku w Forum biorą udział uczniowie wspólnie z koordynatorem ze swojej szkoły. W każdym roku organizowane są dwa spotkania: wiosną - prezentacja tematyki i określenie zadań, jesienią - omówienie podjętych działań i przedstawienie sprawozdań oraz wyznaczenie kolejnych kroków, mających na celu osiągnięcie wymiernych efektów. Jeden cykl tematyczny realizowany jest od września do maja, czyli przez okres roku szkolnego.

I FORUM — „STOP UZALEŻNIENIOM !”

- zapoznanie z problemem uzależnień (alkohol, papierosy, narkotyki, komputer) występującym w gimnazjach na terenie gminy Długołęka,
- opracowanie skutecznych metod walki z tymi uzależnieniami oraz ich realizacja w poszczególnych szkołach,
- integracja społeczności gimnazjalnej gminy Długołęka (stworzenie możliwości aktywnego uczestnictwa gimnazjalistów w rozwiązywaniu poruszanych problemów).

II FORUM – KONTYNUACJA

- podsumowanie przeprowadzonych działań,
- efektywna współpraca w grupach złożonych z przedstawicieli różnych szkół - wymiana doświadczeń,
- wypracowanie dalszych metod i sposobów działań

III FORUM — „STOP AGRESJI”

- prawne konsekwencje zachowań agresywnych (prowadzący: funkcjonariusz Policji),
- przyczyny występowania agresji u młodych ludzi, sposoby radzenia sobie z własnymi emocjami (prowadzący: specjalista współpracujący z młodzieżą z problemami /psycholog, pedagog, psychoterapeuta, lekarz, ksiądz lub inna wskazana osoba/),
- alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu i rozładowywania własnych emocji i napięć (prowadzący: trenerzy różnych dyscyplin sportu, np. wschodnich sztuk walki).

IV FORUM

- podsumowanie przeprowadzonych działań,
- efektywna współpraca w grupach złożonych z przedstawicieli różnych szkół na zasadzie wymiany doświadczeń

V FORUM – „ZROZUMIEĆ SIEBIE”

- umiejętność współpracy w grupie,
- umiejętność uzewnętrzniania swoich emocji,
- rozpoznawanie niekorzystnych stanów psychicznych u innych ludzi i właściwe reagowanie,
- rozwijanie umiejętności dzielenia się dobrymi emocjami,
- umiejętność rozpoznawania i nazywania uczuć.

VI FORUM – KONTYNUACJA

- podsumowanie działań prowadzonych w ramach całego projektu „Nic o nas bez nas”,
- efektywna współpraca w grupach złożonych z przedstawicieli różnych szkół,
- wymiana doświadczeń oraz wypracowanie dalszych metod i sposobów działań.

Kontakt:

Kuratorium Oświaty we Wrocławiu

Plac Powstańców Warszawy 1
50-951 Wrocław
tel. (0-71) 340 63 48
fax (0-71) 340 61 08
e-mail: l.plaminiak@kuratorium.wroclaw.pl